

Język polski

Liceum ogólnokształcące i technikum pięcioletnie

Program nauczania

metodą multimedialnych modułów tematycznych

Interpretanty lektur:
produkty przemysłu medialnego

Oprac. dr hab. Anna Ślósarz
Profesor Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Kraków – Łódź 2018

Program zgodny z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180000467/O/D20180467.pdf> 24.11.2019 r. przygotowany w związku z ogłoszonym w 2018 r. przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju konkursem nr POWR.03.01.00-IP.08-00-PKN/18 na „Programy kształcenia nauczycieli” dotyczącym opracowania i wdrożenia innowacyjnych programów kształcenia nauczycieli na kierunkach realizujących specjalność nauczycielską.

Program nauczania udostępniam na licencji Creative Commons 4.0 (CC BY-NC-SA), czyli wolno go kopiować, rozpowszechniać, zmieniać i adaptować do własnych potrzeb na następujących warunkach:

Oznaczenie autorstwa.

Użycie niekomercyjne.

Na tych samych warunkach, czyli przetworzone wersje programu mogą być rozpowszechniane jedynie na tej samej licencji, zatem m.in. niekomercyjnie.

Zaleca się druk dwustronny druk dokumentu, najlepiej w formie broszury A5.

Aktualizacja 23.02.2020 r.

Spis treści

Wprowadzenie	5
Definicje	8
Cele kształcenia	9
Proponowany przydział godzin na realizację modułów	9
Problematyka syntezy	11
Warunki realizacji	11
Sposób realizacji	11
Metody nauczania	13
Sposoby oceniania	14
Kryteria ocen	15
Wypowiedź ustna	15
Praca pisemna (wypracowanie, esej) – kryteria	17
Praca pisemna (wypracowanie, esej) – punktacja	18
Interpretacja wiersza	18
Testy, sprawdziany, kartkówki	19
Notatki z lektury lub z lekcji	20
Czytanie tekstu	21
Recytacja tekstu	21
Inscenizacja – oczekiwania	23
Aktywność	23
Treści kształcenia w układzie modułowym	25
Poziom podstawowy	25
Wiara	26
Suwerenność a dominacja	28
Przynależność	30

Przemoc	32
Emigracja, imigracja, reemigracja	34
Rodzina	36
Lojalność i zdrada	38
Autorytet	40
Autopromocja	42
Destabilizacja	44
Dom	46
Konsumpcjonizm	48
Imperializm kulturowy	50
Wieś	52
Odpowiedzialność	54
Obywatelskość i patriotyzm	56
Rzeczywistość wirtualna	58
Indoktrynacja i postprawda	60
Ekonomia i patriotyzm gospodarczy	62
Faszyzm	64
Poziom rozszerzony	67
Religia	68
Wychowanie i kształcenie	70
Suwerenne państwo	72
Funkcje sztuki	74
Ojcostwo	76
Artysta	78
Opinia publiczna	80
Władza	82

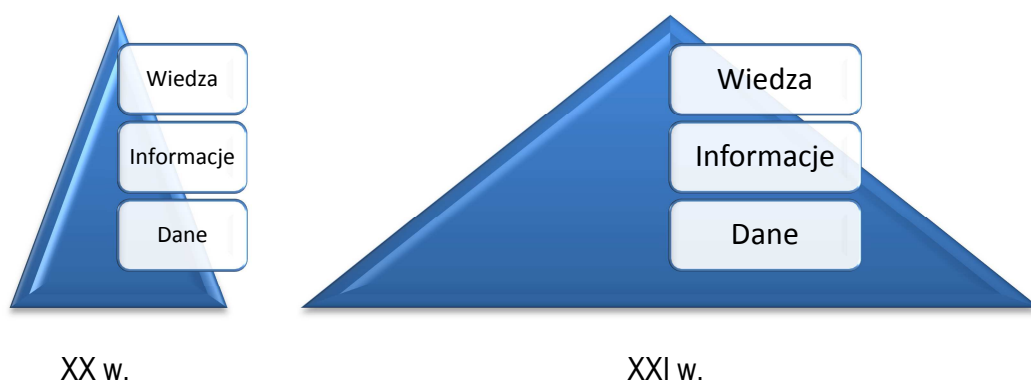
Wprowadzenie

Niniejszy program zawiera propozycje dotyczące nauczania języka polskiego w liceum ogólnokształcącym na poziomie podstawowym i rozszerzonym. Opracowany został według *Podstawy programowej kształcenia ogólnego dla czteroletniego liceum ogólnokształcącego i pięcioletniego technikum* ogłoszonej przez Ministerstwo Edukacji Narodowej 31 stycznia 2018 r.¹

Wiedza o literaturze, języku i kulturze zdobywana przez uczniów na przedmiocie *język polski* jak każda inna obejmuje:

1. Dane – fakty o utworach, pisarzach, epokach, zdaniu, stylach językowych, obrazach, filmach itp., które niewiele znaczą bez powiązań i kontekstów, toteż przy podających metodach prowadzą do encyklopedyzmu.
2. Informacje – uporządkowane dane osadzone w kontekstach (wiedza jawna, *explicit knowledge*). Ich selekcji dokonują podstawy programowe, ale także pozainstytucjonalnie korporacje medialne i systemy informatyczne. Hierarchizowanie, interpretacja i zgodny z programem nauczania przekaz informacji to zadanie nauczyciela.
3. Wiedzę – wynikającą z interpretacji informacji i powiązaną z doświadczeniami, aby mogła być swobodnie wykorzystywana w codziennym życiu (również wiedza ukryta, *tacit knowledge*²). Tworzyć ją jest w stanie tylko człowiek. Wspomagać go powinna szkoła, ponieważ przyrost informacji sprawia, że tworzenie wiedzy coraz bardziej wymaga umiejętnej selekcji informacji.

Ilustracja 1. Uproszczony schemat przyrostu wiedzy, informacji i danych w XX i XXI w.

Potrzebna jest skuteczna dydaktyka, która pomaga powiązać coraz obszerniejsze dane i informacje w wiedzę tak, aby służyła dobru jednostek i zbiorowości.

Treści kształcenia (lub: materiał nauczania) to całokształt planowanych czynności ucznia oraz wiadomości i umiejętności, które ma nabyć. Współczesna edukacja dąży do *łącznego ujmowania celów*,

¹ Ministerstwo Edukacji Narodowej *Podstawa programowa dla czteroletniego liceum ogólnokształcącego i pięcioletniego technikum*, <https://podstawaprogramowa.pl/Liceum-technikum/Jezyk-polski> 06.02.2020.

² Por. A. Kowalczyk, B. Nogalski, *Zarządzanie wiedzą. Koncepcje i narzędzia*, Difin, Warszawa 2007, s. 23-24.

treści, metod, form organizacyjnych i środków kształcenia³. Dlatego każdy z zaproponowanych modułów tematycznych obejmuje lektury i multimedia, efekty kształcenia i samokształcenia oraz teksty zalecane. Natomiast dobór metod, form organizacyjnych i środków kształcenia pozostawiono nauczycielowi.

Metoda MMT oparta została na koncepcjach i teoriach następujących badaczy:

Gilles Fauconnier i Mark Turner – którzy sformułowali teorię poznawczo-emocjonalnych / kognitywnych amalgamatów, czyli rezultatów integracji pojęciowej w przestrzeni mentalnej⁴. Metoda MMT wiąże bowiem treści nauczania w jednostki tematyczne, co pozwala na porównywanie sposobów ujmowania tematu przez różnych twórców, a tym samym ujawnianie funkcji środków wyrazowych stosowanych w różnych gatunkach literackich i mediach czyli kreatywnej natury przekazów, np. literackiego, teatralnego, filmowego, telewizyjnego, internetowego, medialnego.

Jean François Lyotard⁵: zanikają Wielkie Narracje w postaci bajek, mitów i legend, unifikujące przekonania społeczności, prezentujące prototypy, opowiadające o kluczowych problemach, uczące jak żyć, regulujące stosunki międzyludzkie, podtrzymujące społeczny porządek i pokazujące sens życia. Pod wpływem kultu indywidualizmu zastępują je opowiadające o życiu poszczególnych ludzi małe narracje, w których środki ważniejsze są niż cele. Propozycje rozważań: Jakie ogólnoludzkie problemy porusza tekst? Co jest w nim ważniejsze: środki czy cele działania?

Jerome Bruner⁶: współtworząc psychologię poznawczą i kulturową oraz psychokulturowe podejście do edukacji podkreślił rolę umieszczania materiału nauczania w szerszych strukturach i wiązania faktów według pojęć tak, aby można było zrozumieć podstawowe znaczenia i zasady, a także wyczytać dodatkowe informacje w celu zastosowania ich do nowych sytuacji. Kody kulturowe, w tym narracja, umożliwiają komunikowanie się, odwołanie do tradycji i ustalanie wspólnych znaczeń. Propozycje problemów lekcyjnych: co w narracji jest niekanoniczne, nieoczekiwane dla czytelników? Jakie znaczenia nadaje bohaterom i zdarzeniom struktura gatunkowa tekstu? Jaka jest relacja działań bohaterów i wytworzonych przez narrację oczekiwań?

Michał Bachtin⁷: użycia języka to przypadki *wielogłosowości* tworzonej przez różne zwalczające się grupy społeczne i reprezentowane przez nie ideologie. Dlatego warto zastanawiać się wraz z uczniami: czym interesom służy dany tekst? Jak przeznaczenie / zastosowanie tego tekstu wpłynęło na jego kompozycję? Co mogę zrobić z tym tekstem – jakie mam opcje i alternatywy? Co mogą / mogli z tym tekstem zrobić inni?

³ Czesław Kupisiewicz *Dydaktyka. Podręcznik częściowo programowany*, Impuls, Kraków 2012, s. 241.

⁴ Zob. A. Libura *Teoria przestrzeni mentalnych i integracji pojęciowej. Struktura modelu i jego funkcjonalność*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2010. Gilles Fauconnier, Mark Turner *Jak myślimy. Mieszanie pojęciowe i ukryta złożoność umysłu*, Fundacja im. Augusta hr. Cieszkowskiego, Kraków 2019. Przykłady zastosowania kognitywizmu do analizy tekstów literackich zob. P. Stockwell *Poetyka kognitywna. Wprowadzenie*, przeł. A. Skucińska, red. E. Tabakowska, Universitas, Kraków 2006. Por. też: Ronald Langacker *Gramatyka kognitywna.. Wprowadzenie*, przeł. E. Tabakowska i in., Universitas, Kraków 2009.

⁵ Jean Francois Lyotard *Kondycja ponowoczesna: raport o stanie wiedzy*, przeł. Małgorzata Kowalska, Jacek Migasiński, Fundacja „Aletheia”, Warszawa 1997.

⁶ Jerome S. Bruner *Kultura edukacji*, przeł. Tamara Brzostowska-Tereszkiewicz, Universitas, Kraków 1996. Por. też Ewa Filipiak *Z Wygotskim i Brunerem w tle. Słownik pojęć kluczowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2011, <https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/1544/Ewa%20Filipiak%20Z%20Wygotskim%20i%20Brunerem%20w%20tle%20s%20C5%82ownik%20pojec%20kluczowych.pdf?sequence=1> 21.02.2020.

⁷ Michał Bachtin *Problemy literatury i estetyki*, przeł. Wincenty Gajewski, Czytelnik, Warszawa 1982.

Lew Wygotski⁸: język, dzieła sztuki i inne systemy symboliczne pośredniczą między rozwojem pamięci i uwagi jednostki a procesami społecznymi i historycznymi. Nie jesteśmy pojedynczymi bytami, lecz istotami społecznymi. Kultura dostarcza sposobów postrzegania i myślenia, wspiera rozwój jednostki, a opanowywanie narzędzi i rekonstrukcja kulturowa niosą potencjał rozwiązywania uniwersalnych problemów. Propozycja rozważań lekcyjnych: jakie wskazówki i propozycje działań dla dzisiejszego ucznia wynikają z przeczytanego tekstu? Na jaki problem autor zwrócił Twoją uwagę?

Jean Jacques Derrida: tekst nie ma jednej, ostatecznej interpretacji⁹. W *dekonstrukcyjnej* analizie polegającej na dekompozycji konstrukcji tekstu na poszczególne elementy i jego rekonstrukcji w innym kontekście ujawnia się zarówno to, co tekst uwzględnia, jak i to, co pomija. Dlatego warto projektować z uczniami wiele możliwych odczytań tekstu zastanawiając się, które jego elementy marginalizują poszczególne grupy czytelników? W jaki sposób pomysły i idee tworzą kompozycję? Jakie zasoby kulturowe wykorzystano? Jakie są możliwe odczytania?

Stanley Fish¹⁰: interpretujący jest członkiem wspólnoty interpretacyjnej i podziela jej przekonania, stąd np. interpretacje postkolonialne, feministyczne, kerygmaticzne. Interpretacje są uwarunkowane kontekstem kulturowym, stronnicze, nie ma jedynej słusznej. Dlatego warto zastanawiać się na lekcji: kto przyjął taką interpretację? Jak ten tekst interpretowałaby inna grupa społeczna?

Pierre Bourdieu¹¹: w teorii *przemocy symbolicznej* przedstawiał społecznie dystrybuowany *kapitał kulturowy* jako językowe, zinstytucjonalizowane i materialne dyspozycje jednostki, a *habitus* jako niezbywalne nawyki i kompetencje człowieka do określonego postrzegania świata oraz działania. Można więc na lekcji rozpoznawać relacje społeczne oraz źródła władzy i autorytetu (np. instytucji, korporacji, rządów, środków masowego przekazu, zakładów pracy), przez które dany tekst jest wykorzystywany. Czyje pozycje, głosy i interesy wchodzą w grę?

Michel Foucault¹²: *dyskurs* nie jest wytworem jednostki, lecz buduje społeczne relacje władzy i tożsamości. Dlatego warto zastanawiać się wraz z uczniami, jak dany tekst próbuje wpływać na rozumienie świata przez czytelnika / użytkownika oraz jego relacje społeczne i tożsamość indywidualną oraz zbiorową. Przykładowe pytania: jaka osoba – z jakimi zainteresowaniami i systemem wartości – mogłaby napisać ten tekst? Co ten tekst próbuje ze mną zrobić, do czego chce mnie przekonać? W czyim interesie?

Paulo Freire: według jego *pedagogiki uciśnionych* umiejętność czytania i pisanie może owocować zmianą pozycji grupy społecznej w stosunku do gospodarki, kultury i dominującej ideologii. Warto więc tworzyć w klasie teksty (fikcjonalne, informacyjne, propagandowe, werbalne, multimedialne itp.) dotyczące rozwiązywania pokazanych w lekturach problemów i opresji różnych grup społecznych oraz instytucji. Kto został pozbawiony głosu, sprawczości lub pominięty i dlaczego?

⁸ Lew Wygotski *Myślenie i mowa* [w:] *Wybrane prace psychologiczne*, PWN, Warszawa 1971, s. 159-488. Por. też Ewa Filipiak *Z Wygotskim i Brunerem w tle...*

⁹ Aleksander Kopka *Czym może być dekonstrukcja?*, „Kwartalnik Filozoficzny” 2013, zesz. 3, s. 81-99.

¹⁰ Stanley Fish *Interpretacja, retoryka, polityka. Eseje wybrane*, przeł. Krzysztof Abriszewski i in., red. Andrzej Szahaj, Universitas, Kraków 2002.

¹¹ Pierre Bourdieu, Jean Claude Passeron *Reprodukcja. Elementy teorii systemu nauczania*, przeł. Elżbieta Neyman, PWN, Warszawa 1990.

¹² Michel Foucault *Nadzorować i karać. Narodziny więzienia*, przeł. Tadeusz Komendant, Fundacja Aletheia, Warszawa 1998.

Program nie wymaga stosowania drukowanego podręcznika. Uczniowie czytają teksty w całości lub dużych fragmentach oraz zyskują dostęp do środków dydaktycznych i materiałów udostępnionych lub wskazanych przez nauczyciela. Zalecane jest korzystanie z e-podręcznika¹³.

Definicje

Dla prawidłowej realizacji programu potrzebna jest znajomość następujących pojęć:

Czytanie głośne – realizowane w klasie albo poza nią przez nauczyciela¹⁴ lub przygotowanych uczniów: recytacje, inscenizacje, konkursy itp.¹⁵ Wyzwala dociekanie znaczeń trudniejszych słów, empatię wobec bohaterów oraz spontaniczne reakcje emocjonalne na tekst, które mogą być wyrażone w postaci wypowiedzi uczniów lub nauczyciela, ustnych lub pisemnych. Wnosi do tekstu aktualne znaczenia i odnosi tekst do realiów, w których żyją czytelnicy. Tworzy z uczniów i nauczyciela wspólnotę interpretacyjną¹⁶, dopuszcza niewielkie różnice w uczniowskich interpretacjach¹⁷ i integruje zespół. Ogranicza rolę schematów interpretacyjnych upowszechnianych przez streszczenia, adaptacje filmowe itp.

Czytanie dosłowne – odnoszenie przez czytelnika znaczeń tekstu wyłącznie do przedstawionych w nim realiów, zatem nie do symboliki, historycznych lub ponadczasowych zjawisk czy życia czytelnika. Skutkuje pomijaniem kontekstów w postaci obyczajów, realiów epoki, konwencji gatunku, nieuwzględnianie zmian znaczeń dawnych słów. Przykład to odczytanie *Mistrza i Małgorzaty* Michaiła Bułhakowa jako opowieści o złych duchach zakłócających życie zwykłych ludzi¹⁸ i odnoszenie *Folwarku Zwierzęcego* George'a Orwella tylko do życia zwierząt.

Czytanie / odczytanie anachroniczne – przypisanie słowom i wydarzeniom zaprezentowanym w utworze wcześniejszych lub późniejszych znaczeń, doszukiwanie się w tekście problemów czy wartościowań obcych literatowi, lecz istotnych dla autorów opracowań, władzy, wydawcy, autorów filmowej adaptacji, np. uznanie Judyma za socjalistę¹⁹, a Kreona za zasługującego na śmierć despotę (niezrozumienie konfliktu tragicznego).

Czytanie aktualizujące / interpretacja aktualizująca – odnoszenie utworu do realiów współczesnych czytelnikowi, np. tekstów biblijnych jako właśnie do niego adresowanych.

Czytanie proceduralne – wyodrębnianie w czytanim tekście motywów poddawanych interpretacji²⁰ na wzór dzielenia kodu programu komputerowego na procedury (elementy wykonujące operacje). Ułatwia pogłębiony odbiór tekstu przez poddawanie go aktualizującej interpretacji, np. czytanie *Lalki* jako powieści o wynalazcach²¹.

¹³ „E-podręczniki” <https://epodreczniki.pl> 06.02.2020.

¹⁴ Zob. np. John Robertson *Jak zapewnić dyscyplinę, ład i uwagę w klasie*, WSiP, Warszawa 1998, s. 93-94.

¹⁵ Por. np. Stanisław Bortnowski *Jak zachęcić uczniów do czytania lektury?*, „Polski w Praktyce” 2012 nr 4, <https://www.womkat.edu.pl/resources/upload/kwartalnik/forum47.pdf> 06.02.2019.

¹⁶ Por. Stanley Fish *Interpretacja, retoryka, polityka. Eseje wybrane*, przeł. Krzysztof Arbiszewski i in., przeł. Andrzej Szahaj, Universitas, Kraków 2002, rozdz. *Zmiana*, s. 251-276.

¹⁷ Zob. Anna Janus-Sitarz *Przyjemność i odpowiedzialność w lekturze*, Universitas, Kraków 2009, s. 375.

¹⁸ Zdarzenie autentyczne. Uczennica przeczytała powieść bez znajomości jej genezy.

¹⁹ Jak w filmie *Doktor Judym* Włodzimierza Haupego (Polska 1975).

²⁰ Por. Kinga Bialek *Świadomość i refleksyjność – czytanie proceduralne jako odpowiedź na wyzwania ery informacji*. Referat wygłoszony podczas IV Kongresu Dydaktyki Polonistycznej w Poznaniu, 22.11.2019 r.

²¹ Projekt dydaktyczny opracowany i zrealizowany przez dr Elżbietę Kotarbę w Zespole Szkół Małopolska Szkoła Gościnności im. Tytusa Chałubińskiego w Myślenicach.

Dyskurs – historycznie uwarunkowany i społecznie wytwarzany system stosunków, praktyk społecznych i znaczeń, który kształtuje tożsamości oraz ukrywa i naturalizuje nierówności w dostępie do władzy i zasobów. Każdy tekst wpisany jest w jakiś dyskurs.

Krytyczna analiza dyskursu²² – analizowanie praktyk znaczeniowych w celu ujawniania mechanizmów ukrywania nierówności i proponowanie rozwiązań emancypacyjnych. Krytyczne czytanie, pisanie, słuchanie i mówienie to umiejętności wynikające z krytycznej analizy dyskursu.

Interpretacja nieuprawniona – taka, która nie znajduje uzasadnienia w tekście lektury, gatunkowych konwencjach itp. Wywiedziona jest z np. ze stereotypów, propagandy, tzw. poprawności politycznej, poglądów czytającego albo autora opracowania, przesunięć semantycznych dokonanych przez reżysera adaptacji filmowej. Na przykład odczytanie wiersza Tadeusza Różewicza *Ocalony* wyłącznie do Holocaustu (tzw. *Ocalonych, survivors*), a nie do pochodzących z różnych narodów ludzi, którzy przeżyli nazistowskie obozy zagłady.

Tekst – zestaw znaków przekazywany za pośrednictwem języka i nośnika, którym mogą być: dźwięk, druk, film, dokument elektroniczny i multimedia. Teksty mogą być: pisane, mówione, niewerbalne, wizualne, multimedialne. Mogą być pojedyncze lub tworzyć serie (np. serial telewizyjny). Podzielić je można na fikcjonalne (np. bajki, powieści, opowiadania, poezja, dramaty, komiksy, obrazy, filmy i inne multimedia), informacyjne (np. reportaże, wiadomości, artykuły, przepisy, instrukcje, przepisy, biuletyny, fotografie, strony internetowe) i perswazyjne (np. eseje, dyskusje, debaty, reklamy, artykuły, strony internetowe). Zbędne jest zatem pojęcie *tekstu kultury* sugerujące podział na istotne dla polonistycznego kształcenia teksty werbalne i pozostałe.

Ukierunkowanie interpretacji – poprzedzenie lektury tekstu wskazówkami, które skupiają uwagę uczniów na wybranym problemie, wątku, bohaterze itp. Może to być nazwanie problemu lub wątku, np. powstańczej mogiły w *Nad Niemnem*.

Cele kształcenia

Poza osiągnięciem celów kształcenia wymienionych w podstawie programowej uczeń potrafi:

1. Czytać na lekcji głośno (ekspresyjnie) i cicho oraz słuchać czytanego tekstu ze zrozumieniem. Rozumienie to powinno pogłębiać się wraz z nabywaniem doświadczenia i wchodzeniem w coraz szersze i coraz bardziej złożone interakcje ze środowiskiem.
2. Dostrzegać przekształcenia tekstów literackich w procesach ich adaptacji i ich społeczno-kulturowe przyczyny, wskazywać cele dokonania uzupełnień, substytucji i pominięć, porównywać funkcje semantyczne środków wyrazowych użytych w pierwowzorze i nowym tworzywie, a także scharakteryzować relację adaptacji do pierwowzoru.
3. Swobodnie wypowiadać się na temat poznanego tekstu literackiego, przekazu mówionego, wizualnego oraz multimedialnego.

Proponowany przydział godzin na realizację modułów

Przy założeniu czterech godzin tygodniowo podczas ok. 34 tygodni nauki w klasach I-III (408 godz) oraz 26 tygodni w kl. IV (104 godz.) w trakcie czteroletniej nauki na poziomie podstawowym oby-

²² Zob. np. David Howarth *Dyskurs*, przeł. Anna Gąsior-Niemiec, Oficyna Naukowa, Warszawa 2008; *Krytyczna analiza dyskursu. Interdyscyplinarne podejście do komunikacji społecznej*, red. Anna Duszak, Norman Fairclough, Universitas, Kraków 2008.

wa się ponad 500 lekcji polskiego. Na każdy z 20 modułów przypada więc ok. 25 godzin, w tym przeznaczone na pisemne prace klasowe²³. Pozostałe godziny przeznaczyć można na syntezę, w trakcie której zostanie uporządkowana chronologia epok i omówionych utworów. Należy jednak zwrócić uwagę, aby synteza nie była źródłem etykietowania i upraszczania omówionych problemów i treści.

Jeżeli na poziomie rozszerzonym przypada 6 godz. tygodniowo, to w skali czterech lat jest to dodatkowych ok. 250 godzin. Wykorzystać je należy na realizację modułów przeznaczonych dla poziomu rozszerzonego oraz rozwijanie zainteresowań i sprawności uczniów.

Należy zadbać, aby przed omówieniem lub w jego trakcie dramaty były odczytane z podziałem na role lub inscenizowane, wiersze i opowiadania przeczytane na lekcjach w całości, a większe utwory w dużych fragmentach. Czytanie przez nauczyciela i uczniów wyzwalać powinno swobodne rozmowy o tekstach i gruntowne poznanie utworów w toku ich dalszej prezentacji. Dzięki temu zrozumiałe staną się różnice między pierwowzorami i nawiązaniem do nich w postaci nowych tekstów, w tym adaptacji filmowych i realizacji teatralnych. Ujawnią się również intencje twórców, wpływy poszczególnych epok, prądów kulturowych i realiów społecznych, a także rola języka, które warto wspólnie omówić w trakcie wprowadzenia do lektury, jej czytania, oglądu komentowanego filmu albo spektaklu lub dyskusji po jego obejrzeniu albo po wysłuchaniu odczytanej lektury lub śpiewanej piosenki.

O liczbie godzin przeznaczonych na realizację poszczególnych modułów decyduje nauczyciel, dlatego niżej przedstawione wyliczenia należy traktować orientacyjnie (na poziomie rozszerzonym uwzględniono minimalne liczby godzin). Kolejność modułów można zmieniać, dbając o logiczne następstwo problemów oraz dostosowanie ich do wieku i zainteresowań uczniów. Moduły przewidziane dla poziomu rozszerzonego można omówić po przeznaczonych dla poziomu podstawowego.

Tytuł modułu	Orientacyjna liczba godzin
Poziom podstawowy	
Wiara	25
Suwerenność a dominacja	22
Przynależność	16
Przemoc	24
Emigracja, imigracja, reemigracja	22
Rodzina	29
Lojalność i zdrada	30
Autorytet	25
Autopromocja	18
Destabilizacja	20
Dom	21
Konsumpcjonizm	24
Imperializm kulturowy	25
Wieś	18

²³ Nie wszystkie moduły wymagają 25 godzin, a niektóre wymagają więcej. Rozkład materiału opracowuje nauczyciel tak, aby jak najwięcej czasu przeznaczyć na wspólne czytanie tekstów w klasie.

Odpowiedzialność	30
Rzeczywistość wirtualna	25
Obywatelskość i patriotyzm	25
Indoktrynacja i postprawda	25
Ekonomia i patriotyzm gospodarczy	30
Faszyzm	25
Razem	479 / 500
Poziom rozszerzony	
Religia	35
Wychowanie i kształcenie	25
Suwerenne państwo	35
Funkcje sztuki	30
Ojcostwo	30
Artysta	30
Opinia publiczna	20
Władza	30
Razem	235 / 250

Problematyka syntezy

1. Utrwalenie i pogłębienie znajomości oraz zrozumienia omówionych utworów.
2. Chronologia epok literackich i umiejscowienie w nich poznanych pisarzy oraz utworów.
3. Charakterystyka głównych prądów filozoficznych i ich wpływu na kulturę poszczególnych epok.

Warunki realizacji

Program może być realizowany w liceach ogólnokształcących i technikach pięcioletnich na bazie ośmioletniej szkoły podstawowej. Moduły zawierają teksty literackie należące do różnych rodzajów i gatunków oraz ich tematyczne odpowiedniki w różnych mediach: grafikach, filmach, nagraniach muzycznych, spektaklach. Potrzebne jest zatem odpowiednie wyposażenie pracowni i zgromadzenie przez nauczyciela środków dydaktycznych.

Sposób realizacji

Program zakłada integrację kształcenia językowego, literackiego i kulturowego – w tym zwłaszcza edukacji medialnej. Założono prymat czytania nad interpretacją²⁴ i poznawanie świata za pomocą języka, w tym przez narrację²⁵. Dlatego wyjściowe działanie to poznawanie tekstów literackich podczas głośnego czytania²⁶ ich w całości lub dużych fragmentach na lekcjach przez nauczyciela lub uczniów.

²⁴ H. Czubała *Czytanie przeciw interpretacji*, „Estetyka i Krytyka” 2/2008-1-2009, s. 13-26.

²⁵ T. Woźniak *Narracja a czynności mózgu* [w:] *Narracyjność języka i kultury*, red. Dorota Filar, Dorota Piekarczyk, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2014, s. 67-82.

²⁶ Por. A.B. Lord *Cechy oralności* [w:] *Literatura ustna. Wybór*, Słowo-Obraz Terytoria, Gdańsk 2010, s. 89-115.

Czytanie może być uzupełniane inscenizacją, performansem²⁷, rekwizytami, kostiumem, elementami dramy²⁸ itp. Wspólnie poznawany tekst powinien wyzwać swobodne rozmowy o nim zawierające nie tylko spontaniczne refleksje, lecz także omówienie najistotniejszych cech utworu i ćwiczenia językowe oraz retoryczne, wskazane w poszczególnych modułach lub inne – w zależności od potrzeb zespołu.

W przypadku czytanych w całości tekstów bardzo długich, jak *Lalka*, *Potop*, *Chłopi* t. 1 zaleca się następującą procedurę:

1. Moduły z tymi lekturami następują po kilku innych, w ramach których uczniowie czytali prozatorskie teksty fikcyjne na lekcji.
2. Nauczyciel szczegółowo, w formie prezentacji multimedialnej, informuje uczniów o problematyce powieści, którą mają za zadanie przeczytać w domu pod kątem sformułowanego w tytule modułu problemu.
3. Uczniowie czytając prowadzą dzienniczek lektury, w którym na bieżąco spisują swe pytania, uwagi, komentarze itp. W przypadku czytania tekstu z pliku .pdf nanoszą je w formie komentarzy do pliku.
4. Na lekcjach głośno odczytywane są duże partie tych powieści. Uczniowie słuchają śledząc tekst i swoje notatki. Na bieżąco znajdują wyjaśnienia lepiej rozumiejąc tekst lub zadając pytania nauczycielowi.
5. Po zakończeniu pracy z lekturą nauczyciel sprawdza dzienniczki lektur oceniając je według kryteriów stosowanych do notatek.

Głęboko poznany utwór literacki może być następnie w ramach modułu porównywany z innym tematycznym odpowiednikiem należącym do innego rodzaju i gatunku literackiego, a potem z przekazem dostępnym w innym medium niż literatura. Należy zachowywać chronologiczną kolejność tekstów poznawanych w ramach każdego modułu, a także układ modułów oparty na chronologii tekstów wyjściowych. W uzasadnionych przypadkach możliwe są odstępstwa od tych reguł.

Moduły zawierają elementy należące do:

1. epiki,
2. liryki,
3. dramatu,
4. kształcenia językowego,

²⁷ Zob. M. Pieniążek *Uczeń jako aktor kulturowy. Polonistyka szkolna w warunkach płynnej nowoczesności*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2013, rozdz. III *Metoda nauczania: uczeń jako aktor kulturowy* s. 168-185.

²⁸ Np. odgrywanie ról, rozmowa, wywiad, etiuda pantomimiczna, improwizacja, scenka improwizowana, przedstawienie improwizowane, inscenizacja, rzeźba i jej warianty, obraz, żywy obraz, obraz bez ruchu, stop-klatka, zdjęcie, fotografia, film, rysunek, przedmiot-znak, kostium, muzeum, plan, mapa, makieta, list, dziennik, pamiętnik i in.. Zob. A. Dziedzic, J. Pichalska, E. Świdorska *Drama na lekcjach języka polskiego*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1992, s. 12-29. Elementy dramy należy stosować rozważnie, najlepiej pod kierunkiem psychologa, ponieważ prowadzić mogą do niepożądanych zachowań uczniów, w tym np. emocjonalnych wybuchów, ujawniania intymnych przeżyć itp.

5. odbioru tekstów kultury funkcjonujących w różnych mediach, w tym zwłaszcza w multi-mediach,
6. ćwiczenia sprawności retorycznych,
7. samokształcenia i zalecanej uczniom lektury,
8. lektury dla nauczyciela.

Taki układ treści programowych wyzwała porównywanie środków wyrazu i określanie ich funkcji, intencji autorskich, rozpoznawanie cech przewidywanych czytelników i odbiorców. Dla zachowania systematyczności nauczania zagadnienia związane z kształceniem językowym, czytaniem utworów literackich, odbiorem tekstów kultury i ćwiczeniem sprawności retorycznych oraz multimediami zostały przyporządkowane tekstom literackim najbardziej z nimi powiązanym. Ma to ułatwić realizowanie kształcenia kulturowo-językowego wraz z kulturowo-literackim. Zagadnienia językowe, dotyczące odbioru utworów literackich i tekstów kultury oraz ćwiczenia retoryczne mogą być omawiane również na odrębnych lekcjach, gdy zaistnieje taka potrzeba.

Moduły mogą być uzupełniane przez uczniów o inne niż wymienione teksty, zwłaszcza poetyckie, prasowe i elektroniczne. Należy jednak te uzupełnienia wprowadzać z umiarem, ponieważ wspólne czytanie i komentowanie tekstów jest w przedstawionym tu programie prymarne i bardzo czasochłonne.

Poznanie i omawianie tekstów przypisanych do poszczególnych modułów powinno być ukierunkowane przez wymienione w tytułach modułów kierunki interpretacji. Zaplanowane zostały one tak, aby zainicjować, ukierunkować obserwację językowego tworzywa lektur, ułatwić rozumienie przesłań tekstów w perspektywie współczesności, a także rozwijać językowe i społeczne kompetencje uczniów.

Materiał nauczania ma układ modułowy. Nauczyciel wraca do omówionych treści w celu ich porównania z innymi, pogłębienia czy reinterpretacji w ramach modułu. Wskazane jest też zestawianie problemów omawianych w ramach różnych modułów.

Metody nauczania

Program niniejszy oparty jest na strategii i metodzie multimedialnych modułów tematycznych²⁹, tzn. dzieło literackie jest odczytywane na lekcji w całości lub dużych fragmentach i na bieżąco komentowane oraz omawiane, a następnie jego rozumienie jest pogłębiane przez poznanie i omawianie innych tekstów literackich, filmowych, muzycznych itp. na temat wskazany w tytule modułu. Nauczyciel dobiera metody nauczania. Wskazane są: pokaz (zwłaszcza głośnego czytania), miniwykład konwersatoryjny (nauczyciela lub przygotowanego ucznia), pogadanka, dyskusja, praca z książką, tworzenie sytuacji zadaniowej, działania praktyczne, metoda czynnościowa (*learning by doing*), metoda problemowa, konkursy, giełda pomysłów, *design thinking*, *Web Quest*, e-portfolio.

²⁹ Zob. *Polonistyczna dydaktyka ogólna*, red. Jolanta Fiszbak, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2019, rozdz. *Multimedialne moduły tematyczne jako przykład metody autonomicznej*, s. 265-267.

Polecane jest zwłaszcza odwoływanie się do recytacji i inscenizacji, elementów dramy, a także udostępnianie uczniom repozytoriów materiałów cyfrowych i zdalnie odbywanych ćwiczeń, np. w ramach korzystania z e-podręcznika oraz nauczania komplementarnego³⁰ (z zachowaniem obowiązkowej liczby lekcji odbytych w klasie uzupełnianych w celu nadobowiązkowego poszerzania wiedzy i kształcenia umiejętności).

Należy umożliwiać uczniom pracę w cyfrowym środowisku np. metodą wizualizacji tekstów³¹, wizualizacji słów kluczowych wiersza³², dramy online³³ – w klasie lub w domu. Z kolei projekty realizowane indywidualnie i zbiorowo mogą służyć uczniom do prezentowania ich zainteresowań oraz osiągnięć nie tylko na lekcjach polskiego, lecz też np. w innej klasie lub rodzicom. Wskazane jest też prezentowanie uczniowskich prac w cyfrowym środowisku, np. na platformie e-learningowej³⁴ lub w klasowym albo indywidualnym e-portfolio – aby uczniowie poznając osiągnięcia rówieśników poszerzali własną wiedzę i rozwijali umiejętności (uczenie konektywne). Zaleca się zwłaszcza przygotowywanie i udostępnianie multimedialnych prac przez uczniów zdolnych oraz słabych w celu osiągnięcia korzyści dydaktycznych, praktycznego rozwijania sprawności retorycznych oraz nagradzania za rzetelnie wykonane zadania / projekty. Publikowanie w Sieci stało się wskazane w sytuacji, gdy uczniowie nie przygotowują już multimedialnych prezentacji ani w gimnazjum, ani na ustny egzamin maturalny z języka polskiego – a tymczasem na polskim rynku medialnym zagraniczne koncerny zdobyły wpływy niespotykane w Europie. Dlatego uczenie formułowania (i przez to krytycznej analizy) komunikatów multimedialnych stało się fundamentalne dla kształcenia umiejętności wypowiedzania się i rozwijania sprawności retorycznych.

Sposoby oceniania

Na ocenę śródroczną i roczną z przedmiotu składają się cząstkowe oceny za: wypowiedzi ustne, zadania pisemne (wypracowania, eseje, interpretacje, testy, sprawdziany), czytanie i recytację, inscenizacje, systematyczność i rzetelność notowania, aktywność na lekcjach. Największą wagę mają oceny

³⁰ Tzn. wiązania zajęć w klasie i ćwiczeń w środowisku cyfrowym. Niektórzy nauczyciele przygotowują i prowadzą je od lat np. na bezpłatnych platformach iTunesU oraz MOODLE.

³¹ A. Wileczek, I. Jaros, *Cyfrowe słowa... Nowoczesne aplikacje multimedialne w kształceniu polonistycznym (etap wczesnoszkolny)*, [w:] *Polonistyka dziś – kształcenie dla jutra*, t. 2, K. Biedrzycki i in. (red.), Kraków 2014, s. 123-133; A. Poręba, *Praca w chmurze jako element nauki języka polskiego w gimnazjum*, [w:] *Polonistyka dziś – kształcenie dla jutra*, t. 2, K. Biedrzycki i in. (red.), Kraków 2014, s. 101-111.

³² A. Ślósarz *Metoda wizualizacji słów kluczowych wiersza* [w:] *Kompetencje szkolnego polonisty we współczesnej szkole. Między schematem a kreatywnością*, red. Magdalena Trysińska, Katarzyna Maciejak, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2019, s. 207-241.

³³ A. Kulig-Kozłowska, *Facebook w szkolnej ławce. Media społecznościowe a edukacja polonistyczna*, Kraków 2017, s. 101-128.

³⁴ Zob. A. Ślósarz *Media w służbie polonisty*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2008; A. Dziak *Edukacja polonistyczna w dobie digitalizacji*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2012.

za zadania i sprawdziany klasowe, w tym testy powtórzeniowe i kartkówki ze znajomości problematyki lektur.

W każdej klasie przewidziane są dwa dwugodzinne zadania klasowe obejmujące program wiedzy o literaturze, a także umiejętność interpretacji tekstów poetyckich, prozatorskich oraz dramatycznych. Poza tym przeznaczono w każdej z klas jedną godzinę na sprawdzian wiedzy o języku. Na ich omówienie – trzy godziny lekcyjne w każdej klasie. Oceny za te klasówki są najważniejsze przy ustalaniu oceny końcowej.

Założono również, że w każdej klasie uczniowie wykonują zadanie domowe w postaci rozwinięcia tematów dotyczących lektury. Zaleca się, aby zadania te miały postać multimedialną (prezentacje Power Point, filmy) lub ustną – przygotowania się do wywiadu z bohaterem, inscenizacji, interpretacji wiersza itp. Odradza się zadawanie pisemnych wypracowań domowych na tematy związane z problematyką omawianych w szkole tekstów.

W klasie trzeciej zaplanowano pracę semestralną. Listę tematów nauczyciel przedstawi we wrześniu – co najmniej cztery miesiące przed terminem oddania zadań, który przewidziany jest po feriach zimowych. Każdy uczeń ma obowiązek napisać samodzielnie zadanie wykorzystując dowolne materiały. Jest to forma ćwiczenia umiejętności pisania, rozwijania humanistycznych zainteresowań, planowania pracy, rzetelności i wytrwałości, samokrytycyzmu oraz wykorzystywania różnorodnych możliwości samokształcenia. Okres pisania zadań jest zarazem czasem konsultacji z nauczycielem – one również podlegają ocenie pod kątem trafności proponowanych rozwiązań, systematyczności poszukiwań, doboru materiałów oraz inicjatywy i pomysłowości ucznia. Gotowa praca – z bibliografią – podlega tradycyjnej ocenie szkolnej. Jej samodzielność sprawdzana będzie na lekcyjnej mini-obronie (odpowiedzi na dotyczące jej pytania uczniów i nauczyciela) również podlegającej szkolnej ocenie.

W klasie czwartej przewidziano sprawdziany wiadomości o poszczególnych autorach, motywach, tekstach i epokach literackich (w formie gier dydaktycznych, konkursów, testów), aby uporządkować chronologicznie nabyte wiadomości o autorach i ich utworach. Dla uczniów zainteresowanych przeprowadzony będzie próbny egzamin maturalny.

Kryteria ocen

Wypowiedź ustna

Celujący:

1. Wypowiedź pełna i bezbłędna, odwołująca się do treści pozaprogramowych, kontekstu sytuacyjnego, przedmówcy, skomponowana w przemyślany sposób, rzetelność i selekcja informacji, formułowanie problemów badawczych.

2. Biegle odwoływanie się do kontekstów kulturowych, filozoficznych, naukowych, artystycznych i historycznych.
3. Znajomość cytatów, wykorzystywanie różnych funkcji języka, idealne panowanie nad czasem.
4. Dbłość o emisję głosu, ton, dykcję, gest, mimikę, akcenty znaczeniowe i emocjonalne, pozyskiwanie sympatii i podtrzymywanie uwagi i słuchaczy, dostrzeganie zakłóceń komunikacji, żywe uczestniczenie w rozmowie, polemizowanie.
5. Erudycyjność i teatralizacja wypowiedzi, zwroty grzecznościowe i polemiczne, przewyciężanie tremy i agresji.
6. Celowe posługiwanie się niedopowiedzeniem, aluzją, ironią, wypowiedź sfunkcjonalizowana (np. polemizowanie, obrona, perswazja).

Bardzo dobry:

1. Wypowiedź pełna i bezbłędna, swobodne i kulturalne uczestniczenie w rozmowie, obrona własnego stanowiska.
2. Nawiązywanie do kontekstów z dziedziny literatury, filozofii, sztuki, nauki, wykorzystanie pomocniczego materiału.
3. Trójdzielna i spójna kompozycja, samodzielne i dojrzałe argumentowanie, wnioskowanie, ocenianie.
4. Styl wypowiedzi nacechowany (retoryczny, naukowy), słownictwo i frazeologia bogate, sprawność językowa wysoka.

Dobry:

1. Wypowiedź z niewielkimi usterkami interpretacyjnymi; uczestniczenie w rozmowie, próba obrony własnego stanowiska.
2. Wypowiedź spójna, trójdzielna, przywołanie lub wyszukanie podstawowych kontekstów.
3. Widoczna próba formułowania samodzielnych wniosków i ocen dla większości podejmowanych problemów.
4. Styl i język poprawne, terminologia właściwa, panowanie nad czasem.

Dostateczny:

1. Wypowiedź powierzchowna, odtwórcza, przywoływanie podstawowych kontekstów i poprawnych wniosków.
2. Próba uczestniczenia w rozmowie i obrony swojego stanowiska oraz panowania nad czasem.
3. Zakłócenia kompozycji i spójności wypowiedzi, uproszczenia interpretacyjne, odtwórcze myślenie i wnioskowanie.
4. Styl dość poprawny, dopuszczalne nieliczne błędy stylistyczne i gramatyczne.

Dopuszczający:

1. Wypowiedź niepełna i niespójna, z drugorzędnymi błędami rzeczowymi, lecz wartościowanie prawidłowe.
2. Brak spójności, chaotyczność, nawiązywanie do pytania w małym stopniu, próba podjęcia rozmowy.
3. Język komunikatywny, dopuszczalne błędy językowe i stylistyczne, frazesy, odtwórcze sądy, ubogie słownictwo.

Niedostateczny:

1. Brak odpowiedzi (np. nieznajomość lektury obowiązkowej, pojęć itp.), nieumiejętność uczestniczenia w rozmowie.
2. Wypowiedź całkowicie lub w przeważającej części nie na temat, niespójna, nielogiczna, niewłaściwe wartościowanie.
3. Język niekomunikatywny, barbaryzmy.

4. Niespełnienie wymogów na ocenę dopuszczającą.

Praca pisemna (wypracowanie, esej) – kryteria

Ocena za:	Dopuszczający	Dostateczny	Dobry	Bardzo dobry	Celujący
Rozwinięcie tematu	komentarz ubogi, argumentacja udana częściowo, błędy rzeczowe i interpretacyjne. Brak cytatów. Próba interpretacji, dostrzeżenie podstawowych środków wyrazowych	prawidłowy lecz od-twórczy komentarz (wartościowanie, opinie, wnioskowanie). Niewłaściwie wkomponowane cytaty. Dostrzeganie środków wyrazu i ich funkcji, intencji nadawcy, kontekstu	komentarz nie budzi zastrzeżeń. Właściwie wkomponowane cytaty, odczytywanie funkcji środków stylistycznych, wskazanie kontekstów, odniesienia do struktury tekstu	pogłębiona interpretacja problemu, biegłe odwoływanie się do kontekstów i cytatów, próba przyjęcia metody opracowania, oryginalne odczytanie funkcji środków stylistycznych i kodów kulturowych, własny stosunek do dzieła	celna selekcja informacji i wnikliwa, trafna interpretacja problemu pogłębiona kontekstami. Odwołanie się do źródeł (przypisy, bibliografia), cytaty. Odróżnianie opinii własnych od sądów autorytetów i przeżyć ponadindywidualnych, np. pokoleniowych. Celowy wybór strategii interpretacyjnej.
Kompozycję	zakłócenia kompozycji (np. brak zakończenia, wstęp nie na temat, brak logicznego ciągu, układników spójności), niewłaściwe stosowanie akapitów, elementy streszczenia obok rozprawki i eseju	trójdzielna, na ogół spójna, wykazująca próby porządkowania myśli, akapity rozmieszczone przejrzysto i konsekwentnie. Mogą wystąpić zakłócenia proporcji (np. zdawkowe zakończenie)	uporządkowana według przyjętego kryterium, spójna, części logicznie powiązane. Prawidłowe akapity.	uporządkowana według przyjętej formy lub metodologii, spójna, graficznie wyodrębniono główne części (akapity, tytuł, śródtytuły itp.), właściwe proporcje. Uporządkowana argumentacja, logiczne wnioski.	zadanie podporządkowane oryginalnemu lecz funkcjonalnemu wobec tematu zamyślowi interpretacyjnemu lub kompozycyjnemu (rozdziały, motywy, klamra, dyskurs). Uczeń formułuje problemy badawcze, selekcjonuje materiał, hierarchizuje argumenty, syntetyzuje, uogólnia wnioski
Styl	zakłócenia komunikatywności wywodu, zbyt ubogie słownictwo	usterki stylistyczne powodujące niejasności, schematy językowe	na ogół jasny i jednoznaczny, leksyka wystarczająca	swobodny, żywy, zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi	swobodny, o cechach indywidualnych, żywy, obrazowy, urozmaicona leksyka, terminy
Język	liczne błędy składniowe, fleksyjne, leksykalne i frazeologiczne oraz ortograficzne i interpunkcyjne utrudniające, lecz nie uniemożliwiające zrozumienia sensu wypowiedzi	wypowiedź komunikatywna mimo schematycznej składni, znajomość zasad interpunkcji i ortografii, styl i terminologia poprawne, dbałość o estetykę pisma	w zasadzie poprawna składnia i frazeologia, zgodna z normą fleksja, nieliczne usterki leksykalne, staranny styl, brak powtórzeń, staranne pismo	praca językowo bez zarzutu, spójna koncepcja stylistyczna dostosowana do tematu, metodologii, formy wypowiedzi. Trafne stosowanie terminologii teoretyczno-literackiej, filozoficznej	poprawna, urozmaicona składnia i frazeologia, zgodna z normami fleksja i ortografia, interpunkcja wykorzystywana celowo
Szczególne walory pracy	brak	brak	brak	celowe nawiązania do kontekstów w celu pogłębienia interpretacji problemu	treści pozaprogramowe, erudycyjność, polemiczność wywodu, oryginalność kompozycji, bogactwo języka i terminologii

Praca pisemna (wypracowanie, esej) – punktacja

A.	Sformułowanie stanowiska wobec problemu podanego w poleceniu	0-6 p.
	Stanowisko jest adekwatne do problemu podanego w poleceniu	6 p.
	Stanowisko jest częściowo adekwatne do problemu podanego w poleceniu	3 p.
	Stanowisko jest nieadekwatne lub brak stanowiska	0 p.
B.	Uzasadnienie stanowiska	0-18 p.
	Uzasadnienie trafne, szerokie i pogłębione	18 p.
	Uzasadnienie trafne i szerokie	12 p.
	Uzasadnienie trafne, ale wąskie	8 p.
	Uzasadnienie częściowe	4 p.
	Brak uzasadnienia stanowiska	0 p.
C.	Poprawność rzeczowa	0-4 p.
	Brak błędów rzeczowych	4 p.
	Nie więcej niż jeden błąd rzeczowy	2 p.
	Błędy rzeczowe	0 p.
D.	Zamysł kompozycyjny	0-6 p.
	Kompozycja funkcjonalna	6 p.
	Zaburzenia funkcjonalności kompozycji	3 p.
	Brak zamysłu kompozycyjnego	0 p.
E.	Spójność.....	0-2 p.
	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenia spójności	2 p.
	Znaczne zaburzenia spójności	1 p.
	Wypowiedź niespójna	0 p.
F.	Styl tekstu	0-4 p.
	Styl stosowny	4 p.
	Styl częściowo stosowny	2 p.
	Styl niestosowny	0 p.
G.	Poprawność językowa	0-6 p.
	Brak błędów lub nieliczne błędy nierażące	6 p.
	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące	3 p.
	Liczne błędy rażące	0 p.
H.	Poprawność zapisu	0-4 p.
	Zapis w pełni poprawny lub nieliczne błędy nierażące	4 p.
	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące	2 p.
	Liczne błędy rażące	0 p.

0-24 p. nd, 25-26 p. dps, 27-38-dst, 39-43 db, 44-48 bdb, 49-50 p. cel

Uwagi:

1. Jeśli praca liczy mniej niż 250 słów, to ocenie podlega A, B, C.
2. Jeśli fragment pracy jest odpisywany bez podania źródła – ocena niedostateczna.
3. Jeśli kategoria A zostaje oceniona na 0 punktów, nie przyznaje się punktów za B-H.
4. Jeśli w kategorii A ocena wynosi 3 p., a w B 0 p., brak punktów za C-H.
5. Błąd kardynalny – ocena niedostateczna.

Interpretacja wiersza

A.	Koncepcja interpretacyjna	0-9 p.
	Koncepcja niesprzeczna z utworem, spójna i obejmująca sensy niedosłowne.....	9 p.
	Koncepcja niesprzeczna z utworem, ale niespójna i/lub obejmująca w większości znaczenia dosłowne	6 p.
	Koncepcja częściowo sprzeczna z utworem	3 p.

Brak koncepcji lub koncepcja całkowicie sprzeczna z utworem	0 p.
B. Uzasadnienie tezy interpretacyjnej	0-18 p.
Uzasadnienie trafne i pogłębione	15 p.
Uzasadnienie trafne, ale niepogłębione	12 p.
Uzasadnienie częściowo trafne	8 p.
Brak trafnych argumentów uzasadniających interpretację	0 p.
C. Poprawność rzeczowa	0-4 p.
Brak błędów rzeczowych	4 p.
Nie więcej niż jeden błąd rzeczowy	2 p.
Błędy rzeczowe	0 p.
D. Zamysł kompozycyjny	0-6 p.
Kompozycja funkcjonalna	-6 p.
Zaburzenia funkcjonalności kompozycji	3 p.
Brak zamysłu kompozycyjnego	0 p.
E. Spójność lokalna	0-2 p.
Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenia spójności	2 p.
Znaczne zaburzenia spójności	1 p.
Wypowiedź niespójna	0 p.
F. Styl tekstu	0-4 p.
Styl stosowny	4 p.
Styl częściowo stosowny	2 p.
Styl niestosowny	0 p.
G. Poprawność językowa	0-6 p.
Brak błędów lub nieliczne błędy nierażące	6 p.
Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące	3 p.
Liczne błędy rażące	0 p.
H. Poprawność zapisu	0-4 p.
Zapis w pełni poprawny lub nieliczne błędy nierażące	4 p.
Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące	2 p.
Liczne błędy rażące	0 p.

0-24 p. nd, 25-26 p. dps, 27-38-dst, 39-43 db, 44-48 bdb, 49-50 p. cel

Uwagi:

1. Jeśli praca liczy mniej niż 250 słów, to ocenie podlega A, B, C.
2. Jeśli fragment pracy jest odpisywany bez podania źródła – ocena niedostateczna.
3. Jeśli kategoria A zostaje oceniona na 0 punktów, nie przyznaje się punktów za B-H.
4. Jeśli w kategorii A ocena wynosi 3 p., a w B 0 p., brak punktów za C-H.
5. Błąd kardynalny – ocena niedostateczna.

Testy, sprawdziany, kartkówki

Test służący sprawdzaniu wiedzy będzie zawierał pytania otwarte, a prócz nich wystąpić mogą polecenia przyporządkowania albo wyboru. Sprawdzać będą wiadomości i umiejętności. Do każdego podana będzie skala punktacji za poszczególne pytania oraz zostanie dopisany schemat przeliczenia punktów na oceny.

Ocena celująca wystawiana będzie dopiero po udzieleniu bezbłędnych odpowiedzi na wszystkie pytania testu, tzn. zarówno te sprawdzające wiadomości i umiejętności konieczne, podstawowe, rozszerzające i dopełniające, jak i ponadprogramowe.

Testy będą zawierały różne liczby pytań, stąd rozmaite punktacje. Ich zasadniczy schemat będzie oscylował wokół następującego przelicznika:

Procent punktów	Ocena
100%	celujący
99%-90%	bardzo dobry
89%-75%	dobry
74%-54%	dostateczny
46%-55%	dopuszczający
0%-45%	niedostateczny

Schemat ten jest mniej „tolerancyjny” od egzaminacyjnego, ponieważ oceny częściowe odnoszą się do opanowania niewielkich działów materiału, a nie jego całości jak na egzaminie. Stąd przygotowanie się do sprawdzianu jest łatwiejsze niż do egzaminu, więc zaliczenie testu musi być trudniejsze.

Notatki z lektury lub z lekcji

Kryterium	Celujący	Bardzo dobry	Dobry	Dostateczny	Dopuszczający
Reprezentatywność	notatki prowadzone na bieżąco, systematycznie uzupełniane ze źródeł pozaprogramowych	notatki pełne, systematyczne, sporadycznie uzupełniane o własne przemyślenia, komentarze, wnioski	notatki systematyczne, próby stosowania własnych ocen, komentarzy itp.	notatki systematyczne, rzeczowe, uwzględniające tok rozumowania, argumenty, wnioski	ogólnikowość, lecz uwzględnione są podstawowe treści każdej lekcji
Hierarchizowanie	oryginalne wyodrębnianie ważnych elementów, konsekwentnie stosowana metoda ich hierarchizowania (np. mapa myśli, wyliczenia, wykresy, tabele)	właściwe wyodrębnianie elementy, przemyślana hierarchia	wyodrębnianie elementów istotnych, próby hierarchizowania	próby wyodrębnienia najistotniejszych elementów	brak
Samodzielność	całkowita	duża, częsta	częściowa	próby samodzielnych inicjatyw	brak
Wnikliwość	pogłębiona	duża	częściowo	niewielka	brak
Korzystanie z opracowań, słowników itp.	funkcjonalność i celowość użycia własnych materiałów pomocniczych	funkcjonalność i celowość użycia zalecanych materiałów pomocniczych	próby porządkowania i hierarchizowania treści	mechaniczne odtwarzanie treści	brak
Przejrzystość zapisu	przejrzystość graficzna, językowa, logiczna, własne i konsekwentnie stosowane znaki	przejrzystość graficzna, językowa, logiczna	przejrzystość językowa i graficzna lub logiczna i graficzna	próby porządkowania zapisu	zapis nieuporządkowany językowo, graficznie ani lo-

	graficzne				gicznie
Indywidualność	oryginalne i trafne uwagi dowodzą erudycji piszącego	rzeczowe uwagi dowodzą głębokich przemyśleń	uwagi dowodzą własnych przemyśleń	uwagi oscylują wokół zagadnienia	brak uwag lub są nie na temat

Czytanie tekstu

Ocena	Kryteria oceny
Celujący	1. Poprawna dykcja i akcentowanie, odpowiednie / różnicowane tempo, głośność adekwatna do akustyki sali. 2. Bogata, zróżnicowana intonacja głosu oddająca intencje narratora, emocje bohatera itp. 3. Swobodne dostosowywanie barwy głosu do nastroju tekstu. 4. Poprawne akcentowanie logiczne – podkreślanie istotnych wyrazów. 5. Wykorzystywanie fonicznych walorów tekstu, np. wyrazów dźwiękonaśladowczych, rymów, pauz itp. 6. Brak pomyłek. 7. Bardzo dobry kontakt ze słuchaczami.
Bardzo dobry	1. Poprawna dykcja i akcentowanie, odpowiednie tempo, głośność adekwatna do akustyki sali. 2. Zróżnicowana intonacja głosu oddająca intencje narratora, emocje bohatera itp. 3. Poprawne akcentowanie logiczne – podkreślanie istotnych wyrazów. 4. Pomyłki zdarzają się rzadko i są natychmiast poprawione. 5. Kontakt ze słuchaczami.
Dobry	1. Poprawna dykcja i akcentowanie, odpowiednie / różnicowane tempo, głośność adekwatna do akustyki sali. 2. Intonacja głosu oddająca intencje narratora, emocje bohatera itp. 3. Czytanie zbyt szybkie lub zbyt wolne, zwłaszcza przy trudniejszych wyrazach. 4. Niewystarczająca modulacja głosu, monotonia, pomyłki. 5. Słaby kontakt ze słuchaczami.
Dostateczny	1. Poprawna dykcja i akcentowanie, ale głośność niewystarczająca. 2. Brak adekwatnej intonacji, barwy głosu, logicznych akcentów, monotonia – skupienie się na procesie czytania bez zrozumienia tekstu. 3. Czytanie zbyt wolne, przerwy spowodowane składaniem wyrazów, wracanie do wcześniejszych słów. 4. Zniekształcanie czytanych słów, zmienianie ich na inne i brak poprawek. 5. Pomijanie roli znaków interpunkcyjnych. 6. Utraty kontaktu ze słuchaczami.
Dopuszczający	1. Poprawna dykcja i akcentowanie. 2. Tempo zbyt wolne, sylabizowanie, głośność niewystarczająca. 3. Zniekształcanie czytanych słów, zmienianie ich na inne lub opuszczanie i brak poprawek.. 4. Brak logicznych akcentów świadczący o niezrozumieniu czytanego tekstu. 5. Brak kontaktu ze słuchaczami.
Niedostateczny	1. Dykcja i akcentowanie nie zawsze poprawne, głośność niewystarczająca. 2. Tempo zbyt wolne, sylabizowanie. 3. Brak logicznych akcentów świadczący o niezrozumieniu czytanego tekstu. 4. Liczne pomyłki pozostające bez korekty. 5. Brak kontaktu ze słuchaczami.

Recytacja tekstu

	Celujący	Bardzo dobry	Dobry	Dostateczny	Dopuszczający	Niedostateczny
Dobór tekstu	tekst mało znany, o interesującej dramaturgii, przykuwający	tekst dostosowany do płci i wieku recytatora	odpowiedni dla płci i wieku recytatora;	niekoniecznie odpowiedni dla płci i wieku	tekst nie jest dostosowany do płci, wieku czy	stoi w uzasadnionej i nieprzeczytalnej sprzeczności

	uwagę; zawierający zwroty do publiczności itp.; monolog, list lub inna wypowiedź w pierwszej osobie — dające możliwość przekonującej interpretacji tekstu; tekst precyzyjnie dobrany do płci, wieku, temperamentu i osobowości recytatora, dający możliwość wykazania się interpretacją różnorodnych jego fragmentów (nastroje, tempo, uczucia itp.).	ra; raczej mało znany monolog o wyrazistej dramaturgii umożliwiającej recytatorowi zainteresowanie publiczności.		recytatora; dopuszczalne odstępstwa od logicznych kryteriów doboru tekstu, jednak przy zachowaniu jednolitej koncepcji interpretacyjnej.	temperamentu recytującego i sprawia mu trudności interpretacyjne.	z płcią, wiekiem lub osobowością recytującego; jest powszechnie znany, nawet uczniom szkoły podstawowej
Interpretacja	konkretyzująca tekst; precyzyjne oddanie zróżnicowanych uczuć, przeżyć, nastrojów; u-kazanie postawy wobec życia (celów, poglądów, wyznawanych wartości, motywów działania); inwencja w wykorzystaniu przestrzeni (sposób wchodzenia na scenę i schodzenia); wykorzystywany kierunek spojrzenia, ruchy głowy i ramion etc.; przemyślany kostium, ewentualnie rekwiizyt określający osobowość, pochodzenie, środowisko, epokę itp.; nawiązania do malarstwa, rzeźby, filmu itp. poprzez ruch, kompozycję układu ciała itp.	konkretyzująca tekst literacki — zwłaszcza w zakresie przeżyć i uczuć bohatera; dopuszczalne drobne niedociągnięcia lub pomyłki interpretacyjne nie wpływające jednak na całość interpretacji i nie powodujące rozproszenia nastroju tak recytującego jak publiczności; funkcjonalna wobec wybranego tekstu	poprawna i komunikatywna: oddająca zawarte w tekście uczucia i nastroje zgodnie z zamierzoną, spójną koncepcją, dookreślającą „miejsca puste” tekstu literackiego (konkretyzująca go); ułatwiająca słuchaczom zrozumienie sensu prezentowanego tekstu.	poprawne, zgodne z intencjami autora podanie tekstu; przestrzeganie znaków interpunkcji świadczące o rozumieniu tekstu; akcent logiczny ułatwiający słuchaczom odbiór recytacji.	tekst przekazywany zgodnie z zamierzeniami autora, ale bez własnej inicjatywy, oryginalności; brak uczuć	niezgodna z intencjami autora i zarazem nie podporządkowana przez recytującego jakiegokolwiek koncepcji; stwarzanie niepożądanego atmosfery (np. wywołanie nastroju wesołości, ale nie wynikającego z tekstu, lecz niezamierzonych zachowań recytatora).
Dykcja	wzorcowa, staranna, bezbłędna; wykorzystanie fonetycznych aspektów tekstu dla wzbogacenia interpretacji (wyrazy dźwiękonaśladowcze, rytm, melodyjność itp.).	staranna i bezbłędna; dopuszczalne drobne niedociągnięcia nie wpływające jednak na odbiór tekstu (jego słyszalność i wytworzony nastrój); odwołanie się do fonetycznej strony tekstu.	poprawna, dopuszczalny jeden rażący błąd.	w zasadzie poprawna, dopuszczalne dwa rażące błędy.	rażące błędy (trzy lub więcej).	rażące błędy, wymowa hiperpoprawna lub gwarowa (<i>drogom</i> , <i>panien'ka</i>)

Pamięcio- we opano- wanie tek- stu	bezbłędne, umożli- wiający recytujące- mu swobodne pre- zentowanie tekstu	bezbłędne, umożli- wiający recytującemu swobodne prezentowanie tekstu; dopusz- czalne korzy- stanie z pomo- cy suflera, ale w sposób nie rozpraszcający recytatora i nie zakłócający widzom odbio- ru.	sprawne wygło- szenie tekstu z pamięci; do- puszczalne drobne pomyłki nie wpływające na sens przeka- zywanego tek- stu; korzystanie z pomocy sufle- ra w sposób nie zakłócający recytacji	wystarczające dla wy- głoszenia go z pamięci przy nieznacznej pomocy suflera; pomyłki nielicz- ne i nie znie- kształcające sensu tekstu, nie zakłócające wytworzonego nastroju; umiar- kowane korzy- stanie z pomo- cy suflera nie zakłóca recyta- cji i nie rozpra- sza publiczno- ści.	pominięcia, przestawienia partii tekstu; pomyłki ponie- wczasie prostow- ane (lub nawet nie); rażące znieskształcenia tekstu wywołu- jące niezamie- rzoną wesołość; słabe opanowa- nie pamięciowe tekstu uniemoż- liwiające inter- pretację; częste i nieumiejętne korzystanie z usług suflera (np. dialogi z nim).	pomyłki uniemożli- wiają zrozumienie nieopanowanego pamięciowo tekstu; nawet z pomocą suflera recytujący nie jest w stanie go przekazać, mówi „pod dyktando” jakby słyszał go po raz pierwszy, kłóci się z suflerem, komentuje własny występ
---	--	---	---	---	---	---

Inscenizacja – oczekiwania

Kategoria	Oczekiwania
Opanowanie tekstu	Dialogi prowadzone swobodnie i naturalnie, bez niepotrzebnych przerw. Umiejętność kontynuowania dialogu, gdy partner zapomni tekst. Uczeń wypowiada tekst tak przekonująco, jakby mówił własne słowa. Publiczność zapomina, że tekst jest napisany.
Operowanie głosem	Kontrola głosu i używanie w celu zaprezentowania bohatera odpowiedniego tempa mówienia, głośności i intonacji. Wyróżniona artykulacja, naturalne wypowiadanie się bez sztuczności i zbędnych pauz.
Interpretacja tekstu	Zrozumienie struktury dramatu i znaczenia w niej każdej sceny.
Tworzenie postaci	Stworzenie przekonującego bohatera, mającego wiele cech charakteru. Wszystkie jego zachowania są celowe i przekonujące.
Gra aktorska	Różnorodność emocji, realizm. Przekonujące wcielenie się w postać z uwzględnieniem didaskaliów. Pokazywanie emocjonalnych związków w dialogach z innymi aktorami oraz w kontakcie z publicznością.
Sposób poruszania się	Ruchy naturalne, nie zablokowane, płynne, podkreślające wypowiadany tekst. Charakteryzują bohatera i pomagają zrozumieć wydarzenia. Odzwierciedlają różnicowane emocje i świadomość przebywania na scenie przed publicznością.

Aktywność

1. Opublikowałeś autorski tekstcel
2. Opublikowałeś tekst, którego jesteś współautorembdb
3. Wziąłeś udział w Olimpiadzie Literatury i Języka Polskiego (zaprezentowałeś pracę na eliminacjach szkolnych)cel
4. Zająłeś miejsce w dowolnym konkursie polonistycznym.....cel
5. Uzyskałeś wyróżnienie w konkursie polonistycznymcel
6. Wziąłeś udział w konkursie polonistycznymbdb

7. Przygotowałeś pomoc naukową (oceniana samodzielność, jakość, pomysłowość, wkład pracy)plus lub ocena
8. Poprowadziłeś część lekcji (np. zaprezentowałeś kontekst, wniosłeś treści ne)plus lub ocena
9. W przemyślany sposób bronis opinii albo własnego stanowiska.....plus lub ocena
10. Trafnie wyciągasz wnioski, syntetyzujesz, uogólniaszplus lub ocena
11. Inspirujesz innych uczniów uczestniczeniem w dyskusjiplus lub ocena
12. Jesteś dociekliwy, sugerujesz kierunek interpretacji, oczekujesz potwierdzenia trafności swoich sądówplus lub ocena
13. Poprawiłeś istotny błąd tablicy lub w wypowiedzi nauczyciela, kolegibdb
14. Nie przyniosłeś podręcznika (obowiązuje jeden na dwie osoby)minus
15. Brak notatki z lekcji, nie przygotowałeś zadania lub jego poprawy.....minus lub niedostateczny
16. Brak Ci orientacji, co się dzieje na lekcjiminus
17. Przeszkadzasz kolegom i nauczycielowi na lekcjiminus
18. Nie piszesz sprawdzianów w wyznaczonych terminachminus lub ocena (zależnie od ilości)

Zasady sumowania:

1. za każde trzy plusy ocena dobra;
2. za każde trzy oceny co najmniej dobre semestralna ocena aktywności co najmniej bardzo dobra;
3. za każde trzy minusy ocena niedostateczna;
4. plusy i minusy sumują się, czyli plus kasuje minus;
5. oceny wystawiane są na bieżąco, a nie na końcu semestru.

W momencie uzyskania semestralnej oceny aktywności co najmniej bardzo dobrej dalsze oceny za aktywność w danym semestrze nie są wystawiane.

Treści kształcenia w układzie modułowym

Poziom podstawowy

Wiara

Czytając i oglądając teksty uczniowie poznają i interpretują pojęcie wiary. Porównują i charakteryzują sposób przedstawiania kwestii metafizycznych odwołując się do języka oraz środków wyrazowych poznawanych tekstów werbalnych i multimedialnego. Zastanawiają się, na czym polega wiara, odwołując się do sposobów jej prezentowania. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnego pojmowania wiary ze współczesnym.

Poziom podstawowy
Epika
1. Jan Parandowski <i>Mitologia</i> (1924), cz. I <i>Grecja</i> . 9. Jacek Dukaj <i>Katedra</i> z tomu <i>W kraju niewiernych</i> (2000).
Liryka
2. <i>Bogurodzica</i> (XIII/XIV w.). 3. <i>Lament świętokrzyski</i> (XV w.) – fragmenty. 5. Jan Kochanowski <i>Psalm</i> (1579): <i>Psalm XLVII</i> . 6. Mikołaj Sęp-Szarzyński <i>Rytmy abo wiersze polskie</i> (1601): <i>O wojnie naszej, którą wiemy z szatanem, światem i ciałem</i> . 7. Franciszek Karpiński <i>Pieśni nabożne</i> (1792): <i>O narodzeniu Pańskim, Pieśń poranna, Pieśń wieczorna, Przy grzebaniu umarłych</i> . 8. Kazimiera Iłakowiczówna <i>Z pastorałki</i> (<i>Rymy dziecięce</i> , 1923).
Multimedia
10. <i>Dekalog, jeden</i> , reż. Krzysztof Kieślowski (Polska 1988). 11. <i>Katedra</i> , reż. Tomasz Bagiński (2002), film animowany wg <i>Katedry</i> Jacka Dukaja, 6 min. Alan Bucki „ <i>Katedra</i> ” (<i>The Cathedral</i>) by Tomasz Bagiński HD 720p HQ High Quality – Music by Alan Bucki https://www.youtube.com/watch?v=VbclWGoP1I4 18.02.2020.
Kształcenie językowe
Uczeń zna, rozumie i funkcjonalnie wykorzystuje biblizmy, mitologizmy obecne w polskim dziedzictwie kulturowym. Rozpoznaje rodzaje stylizacji (archaizacja, biblijna, mitologiczna itp.) oraz określa ich funkcje w tekście.
Czytanie utworów literackich
Uczeń rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych.
Odbiór tekstów kultury
Uczeń odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki.

Sprawności retoryczne
W wypowiedziach ustnych (np. na lekcji w odniesieniu do lektury) i pisemnych uczeń potrafi zbudować wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki.
Samokształcenie
Uczeń wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi. Kopaliński Władysław <i>Słownik mitów i tradycji kultury</i> , Oficyna Wydawnicza Rytm, Warszawa 2015, np. hasła: <i>Bogurodzica</i> , <i>Mit</i> , <i>Pastorale (Sielanka)</i> , <i>Pieśń</i> , <i>„Szatan</i> .
Teksty zalecane nauczycielowi
Baran Zbigniew <i>Artystyczne i kulturowe pierwiastki poezji Kazimierza Illakowiczówny w procesie edukacji literackiej dzieci i młodzieży</i>, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości, Wałbrzych 2014, https://www.szyp.pl/wp-content/uploads/2017/07/27_Artystyczne_i_kulturowe_pierwiastki_poezji_Kazimierzy_Illakowiczowny..._Baran_2014.pdf 06.02.2020. Berger Peter, Thomas Luckman <i>Społeczne tworzenie rzeczywistości</i>, PIW, Warszawa 1983, rozdz. <i>Język a wiedza życia codziennego</i>, s. 69-84.

Suwerenność a dominacja

Czytając teksty należące do tego modułu, uczniowie rozważają warunki suwerenności oraz przejawy dominacji jednych ludzi i zbiorowości nad innymi. Analizują i interpretują sposoby sygnalizowania dominacji, a także postawy suwerennych jednostek oraz zbiorowości wobec niej biorąc pod uwagę historyczny kontekst i miejsce akcji oraz genezę utworów. Porównują przedstawione formy suwerenności i dominacji oraz ich filozoficzne, rodowe, społeczne, polityczne, kulturowe, moralne i ekonomiczne uzasadnienia oraz wynikające z nich konsekwencje dla bohaterów. Zestawiają przesłania utworów odwołując się do języka i środków wyrazowych poznawanych tekstów. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnych i współczesnych form suwerenności oraz dominacji.

Poziom podstawowy
Epika
1. Księga Rodzaju (XIII w. p.n.e? - V w. p.n.e?.) 11 1-8 (<i>Wieża Babel</i>). 2. Hanna Krall <i>Zdążyć przed Panem Bogiem</i> (1977). 3. Ryszard Kapuściński <i>Sto kwiatów przewodniczącego Mao</i> (w: <i>Podróże z Herodotem</i> , 1957).
Liryka
4. Zbigniew Herbert <i>Ci którzy przegrali, Przesłanie Pana Cogito</i> (z tomu <i>Pan Cogito</i> 1974). 5. Zbigniew Herbert <i>Raport z oblężonego miasta</i> (z tomu <i>Raport z oblężonego miasta</i> , 1983).
Dramat
6. William Szekspir <i>Romeo i Julia</i> (1597).
Multimedia
7. <i>Ziemia obiecana</i> , reż. Andrzej Wajda (Polska 1974). 8. Rutu Modan <i>Zaduszki</i> , przeł. Zuzanna Solakiewicz, Centrum Społeczności Żydowskiej, HG Kultura Gniewu, Warszawa 2013 (komiks, tekst nadobowiązkowy) ³⁵ .
Kształcenie językowe
Uczeń odróżnia zamierzoną innowację językową od błędu językowego; określa funkcje innowacji językowej w tekście. Rozróżnia typy argumentów, w tym argumenty pozamerytoryczne (np. odwołujące się do litości, niewiedzy, groźby, autorytetu, argumenty <i>ad personam</i>).
Czytanie utworów literackich
Uczeń wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny,

³⁵ Dziękuję Pani doktor Annie Podemskiej-Kałuży (UAM) za polecenie tego tekstu do celów dydaktycznych w referacie *II wojna światowa w komiksie. Jak kształtować dyskurs o trudnej przeszłości za pomocą tekstu kultury popularnej* wygłoszonego 20.11.2019 r. podczas IV Kongresu Dydaktyki Polonistycznej zorganizowanego na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu.

egzystencjalny.
Odbiór tekstów kultury
W wyszukanych tekstach prasowych uczeń odczytuje informacje i przekazy jawne i ukryte.
Sprawności retoryczne
W wypowiedziach ustnych (np. na lekcji w odniesieniu do lektury) uczeń potrafi odróżnić dyskusję od sporu i kłótni.
Samokształcenie
Uczeń potrafi określić funkcje hipertekstu w komunikacji, umiejętnie z niego korzysta w gromadzeniu informacji. Nasiłowska Anna <i>Literatura okresu przejściowego 1975–1996</i>, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
Teksty zalecane nauczycielowi
Fiszbak Jolanta <i>Mity „ziemi obiecanej” w regionalnej literaturze Łodzi. Między grą wyobraźni, fikcją literacką a historią</i>, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2013 (fr. o <i>Ziemi obiecanej</i> W.S. Reymonta). Ślósarz Anna <i>Ideologiczne matryce. Lektury a ich konteksty. Postkomunistyczna Polska – postkolonialna Australia</i>, Universitas, Kraków 2013 (rozdz. III <i>Ideologiczne matryce multimedialnych kontekstów</i>).

Przynależność

Czytając i oglądając teksty uczniowie poznają i interpretują poczucie przynależności bądź jej braku u jednostek i zbiorowości. Porównują i charakteryzują postawy wobec zbiorowości odwołując się do języka oraz środków wyrazowych poznawanych tekstów werbalnych i audiowizualnego. Zastanawiają się, od czego zależy poczucie przynależności jednostek i grup. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnych i współczesnych postaci poczucia przynależności bądź jego braku.

Poziom podstawowy
Epika
6. Józef Mackiewicz <i>Droga donikąd</i> (1955) – rozdziały: I-III, XXXIX.
Liryka
1. <i>Księga Psalmów</i> (XI-III p.n.e.) – <i>Psalm 13</i> . 3. Ignacy Krasicki <i>Hymn do miłości ojczyzny</i> (1774). 4. Adam Mickiewicz <i>Oda do młodości</i> (1820). 5. Leopold Staff <i>Przedśpiew</i> (<i>Gałąź kwitnąca</i> , 1908). 8. Agnieszka Osiecka <i>Komu weselne dzieci. Szukam kogoś na stałe</i> (<i>Żywa reklama</i> , 1985).
Dramat
2. Sofokles <i>Antygona</i> (442 r. p.n.e).
Multimedia
7. <i>Zezowate szczęście</i> , reż. Andrzej Munk (Polska 1960).
Kształcenie językowe
Uczeń stosuje zasady etykiety językowej w wypowiedziach ustnych i pisemnych odpowiednie do sytuacji.
Czytanie utworów literackich
W interpretacji utworów literackich z tego i innych modułów uczeń odwołuje się do tekstów poznanych w szkole podstawowej, w tym: trenów i pieśni Jana Kochanowskiego, bajek Ignacego Krasickiego, <i>Dziadów</i> cz. II oraz <i>Pana Tadeusza</i> Adama Mickiewicza, <i>Zemsty</i> Aleksandra Fredry, <i>Balladyny</i> Juliusza Słowackiego.
Odbiór tekstów kultury
Uczeń rozumie pojęcie <i>katharsis</i> i charakteryzuje jego rolę w kształtowaniu odbioru dzieła.
Sprawności retoryczne
Uczeń zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, potrafi rzeczowo uzasadnić własne zda-

nie w wypowiedziach ustnych (np. na lekcji w odniesieniu do lektury) i pisemnych.
Samokształcenie
Uczeń syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach. Stabryła Stanisław <i>Starożytna Grecja</i>, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1988 – zwł. rozdz. III <i>Epoka klasyczna</i>, s. 105-173.
Teksty zalecane nauczycielowi
Fiszbak Jolanta <i>O czytaniu lektur szkolnych – kilka myśli, co nienowe</i> [w:] <i>Teksty kultury w szkole</i>, red. Barbara Myrdzik, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2008, s. 11-25. Matysek Magdalena <i>Opowiadać znaczy żyć</i>, czyli o pewnym sposobie rozumienia narracji, „Kultura Współczesna” 2007 nr 2, s. 40-50, https://nck.pl/upload/archiwum_kw_files/artykuly/3._magalena_matysek_-_opowiadac_znaczy_zyc_czyli_o_pewnym_sposobie_rozumienia_narracji.pdf 06.02.2020.

Przemoc

Czytając i oglądając teksty należące do tego modułu, uczniowie poznają i interpretują zaprezentowane formy przemocy (fizycznej, militarnej, społecznej, politycznej, symbolicznej), a także postawy jednostek i zbiorowości, wobec których została ona zastosowana. Porównują i charakteryzują postawy wobec agresorów odwołując się do języka oraz środków wyrazowych poznawanych tekstów werbalnych i multimedialnego. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnych i współczesnych form przemocy oraz postaw wobec niej.

Poziom podstawowy
Epika
1.Homer <i>Iliada</i> (VIII-VII w. p.n.e.): pojedynek Achillesa i Hektora. 3.Gustaw Herling-Grudziński <i>Inny Świat</i> (1950).
Liryka
2.Cyprian Kamil Norwid <i>Fortepian Szopena</i> (1865). 4.Jan Polkowski <i>Ob. Jan Polkowski – uzasadnienie istnienia, Przesłanie Pana X</i> z tomu <i>Wiersze</i> (1977-1984).
Multimedia
5. <i>Apocalypsis cum figuris</i> , reż. Jerzy Grotowski (1868).
Kształcenie językowe
Uczeń wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi.
Czytanie utworów literackich
Uczeń rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji), narracji, interpretuje je i wartościuje .
Odbiór tekstów kultury
Uczeń analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens.
Sprawności retoryczne
W wypowiedziach ustnych (np. na lekcji w odniesieniu do lektury) i pisemnych uczeń potrafi tworzyć formy użytkowe: protokół, opinię, zażalenie; stosuje zwroty adresatywne, etykietę językową.
Samokształcenie
Uczeń korzysta z zasobów multimedialnych, np. z: bibliotek, wydawnictw e-booków; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia

ich zawartość. Tatarkiewicz Władysław <i>Droga przez estetykę</i> , Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1972.
Teksty zalecane nauczycielowi
Burek Tomasz <i>Cały ten okropny świat. Sztuka pamięci głębokiej a zapiski w „Innym Świecie” Herlinga-Grudzińskiego</i> [w:] <i>Etos i artyzm. Rzecz o Herlingu-Grudzińskim</i> , red. Seweryna Wyślouch, Ryszard K. Przybylski, Wydawnictwo a5, Poznań 1991, s. 9-18.

Emigracja, imigracja, reemigracja

Czytając i oglądając teksty, należące do tego modułu, uczniowie poznają, porównują i interpretują zaprezentowane przyczyny i konsekwencje emigracji i imigracji, a także postawy jednostek i zbiorowości wobec nich. Charakteryzują postawy emigrantów, imigrantów i reemigrantów oraz zachowania wobec nich odwołując się do języka i środków wyrazowych poznawanych tekstów werbalnych i multimedialnego. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnych i współczesnych form emigracji.

Poziom podstawowy
Epika
1.Homer <i>Odyseja</i> (VIII w. p.n.e.) <i>Pieśń I, Pieśni VI-IX, Pieśń XXIV</i> . 2.Andrzej Stasiuk <i>Miejsce</i> (z tomu <i>Opowieści galicyjskie</i> , 1995).
Liryka
3.Cyprian Kamil Norwid <i>Moja piosnka II</i> (powst. 1854). 4.Jan Lechoń <i>Mochnecki</i> (1920). 5.Stanisław Barańczak <i>Garden Party</i> z tomu <i>Ja wiem, że to niestłuszone</i> (1977).
Inne
6.Adam Mickiewicz <i>Konrad Wallenrod</i> , <i>powieść historyczna z dziejów litewskich i pruskich</i> (1828). 7.Stanisław Baliński <i>Ballada o dwóch świecach</i> i <i>Ostatnia melodia</i> z tomu <i>Wielka podróż</i> (1941). 8.Kazimierz Wierzyński <i>Ballada o Churchillu</i> z tomu <i>Ballada o Churchillu</i> (1944); <i>Ktokolwiek jesteś bez ojczyzny</i> z tomu <i>Róża wiatrów</i> (1942).
Multimedia
9. <i>Emigranci</i> , reż. Kazimierz Kutz (TVP 1995).
Kształcenie językowe
Uczeń określa rodzaje zapożyczeń i sposób ich funkcjonowania w polszczyźnie różnych epok; odnosi wskazane zjawiska do współczesnej polszczyzny.
Czytanie utworów literackich
Uczeń rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości kulturowe i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.
Odbiór tekstów kultury
Uczeń rozpoznaje specyfikę tekstów popularnonaukowych i naukowych (rozprawa).
Sprawności retoryczne
W wypowiedziach ustnych (np. na lekcji w odniesieniu do lektury) i pisemnych uczeń potrafi stosować

zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu.
Samokształcenie
Uczeń posługuje się słownikami ogólnymi języka polskiego, także w wersji on-line. Winniczuk Lidia <i>Ludzie, zwyczaje, obyczaje starożytnej Grecji i Rzymu</i>, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.
Teksty zalecane nauczycielowi
Biedrzycki Krzysztof <i>Ameryka w poezji Stanisława Barańczaka</i>, „Zeszyty Szkolne” 2007 nr 1, s. 63-69. Gille-Maisani Jean-Charles <i>Adam Mickiewicz człowiek</i>, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1987, rozdz. 5.2 <i>Konrad Wallenrod</i>, s. 124-159. Kulczycka Dorota <i>Ameryka Stanisława Barańczaka</i> [w:] „<i>Obcy świat</i>” w dyskursie europejskim, red. Nel Bielniak, Dorota Kulczycka, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2015 („<i>Scripta Humana. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Zielonogórskiego</i>”, t. 4, s. 153-179. Lewandowski Wacław <i>Zagadka pierwszego w Europie przedruku „Ballady o Churchill” Kazimierza Wierzyńskiego</i>, „<i>Sztuka i Edycja</i>” 2015 nr 2, s. 17-21, https://repozytorium.umk.pl/bitstream/handle/item/3671/SE.2015.015%2CLewandowski.pdf?sequence=1 06.02.2020.

Rodzina

Czytając i oglądając teksty uczniowie poznają, porównują i interpretują pojmowanie rodziny przez jednostki oraz zbiorowości. Charakteryzują przedstawione rodziny odwołując się do języka i środków wyrazowych poznawanych tekstów werbalnych i multimedialnych. Zastanawiają się, od czego zależy jakość rodzinnych więzi. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnych i współczesnych postaci życia rodzinnego.

Poziom podstawowy
Epika
5. Władysław Stanisław Reymont <i>Chłopi</i> t. 1. <i>Jesień</i> (1904).
Liryka
1. Biblia: <i>Pieśń nad pieśniami</i> (VI-II w. p.n.e.) – fragment: <i>Pieśń czwarta</i> . 2. <i>Legenda o świętym Aleksym</i> (XV w.) – fragmenty. 4. Adam Mickiewicz <i>Do matki Polki. Wiersz pisany w roku 1830</i> (1831). 7. Wojciech Młynarski <i>Polska miłość</i> (1980) https://www.youtube.com/watch?v=AQAJM4VJui8 06.02.2020.
Dramat
3. Jan Kochanowski <i>Odprawa posłów greckich</i> (1578).
Multimedia
6. <i>Moralność pani Dulskiej</i> , reż. Tomasz Zygadło (TVP 1992), 119 min. 8. Kabaret Starszych Panów <i>No co ja ci zrobiłem</i> (1980) https://www.youtube.com/watch?v=jVblx-N4CLY 06.02.2020.
Kształcenie językowe
Uczeń zna, rozumie i funkcjonalnie wykorzystuje sentencje, przysłowia i aforyzmy obecne w polskim dziedzictwie kulturowym.
Czytanie utworów literackich
Uczeń rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji.
Odbiór tekstów kultury
Uczeń rozpoznaje specyfikę tekstów retorycznych (przemówienie, laudacja, homilia).
Sprawności retoryczne
W wypowiedziach ustnych (np. na lekcji w odniesieniu do lektury) i pisemnych uczeń potrafi stosować

retoryczną zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa).
Samokształcenie
Uczeń porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie. <i>Praktyczna stylistyka nie tylko dla polonistów</i>, red. Edyta Bańkowska i Agnieszka Mikołajczuk, Książka i Wiedza, Warszawa 2003, zwłaszcza rozdział 6. Ewa Wolańska <i>Kompozycja i spójność wypowiedzi językowej. Strategiczne pozycje tekstowe</i>, s. 119-148.. Raszewski Zbigniew <i>Krótką historia teatru polskiego</i>, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1990.
Teksty zalecane nauczycielowi
Brogowska Bogumiła <i>Dulska czy nie Dulska? Efekty „otwierania” Zapolskiej</i> [w:] <i>Edukacja polonistyczna wobec przemian kulturowych</i>, red. Iwona Morawska, Małgorzata Latoch-Zielinska, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2017, s. 159-170. Jeziński Marek <i>Muzyka popularna jako wehikuł ideologiczny</i>, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2011, rozdz. 2: <i>Ideologia w tekstach i postawach artystycznych</i>, s. 95-152. Młynarski Wojciech <i>Polska miłość</i>, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1992. Ślósarz Anna <i>Ideologiczne matryce. Lektury i ich konteksty. Postkomunistyczna Polska, postkolonialna Australia</i>, Universitas, Kraków 2013, rozdz. <i>Popularne piosenki a pokoleniowe i społeczne bariery</i>, s. 417-431. Wobalis Mirosław <i>Multimedia i ich wpływ na edukację i uczenie się</i> [w:] <i>Innowacje i metody. Tom I. W kręgu teorii i praktyki. Podręcznik akademicki dydaktyki kształcenia polonistycznego</i>, red. Maria Kwiatkowska-Ratajczak, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2001, s. 347-248.

Lojalność i zdrada

Czytając i oglądając teksty uczniowie poznają i interpretują przejawy lojalności i zdrady oraz ich konsekwencje dla jednostek i zbiorowości. Porównują i charakteryzują lojalne oraz zdradzieckie postawy odwołując się do odmiennych punktów widzenia zdrajców i zdradzonych oraz języka i środków wyrazowych poznawanych tekstów werbalnych i audiowizualnego. Zastanawiają się, od czego zależy lojalność jednostek i grup. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnych oraz współczesnych postaci lojalności i zdrady, a także postaw jednostek i zbiorowości wobec nich.

Poziom podstawowy
Epika
1. <i>Księga Hioba</i> (V-III p.n.e.) 1, 1-22. 3. <i>Pieśń o Rolandzie</i> (1170): I-II, VI-VII, XIV, LVIII-LXVIII, LXXXIII-LXXXV, CIV-CVII, CXXVIII-CXXIV, CLXVIII-CLXXX, CCXIII, CCLXXXVIII-CCLXXXIX. 4. Henryk Sienkiewicz <i>Potop</i> (1886)
Liryka
2. <i>Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią</i> (XV w.) fragment do słów <i>Każdy przed mą kosą skacze</i> . 4. Jan Kochanowski <i>Pieśni</i> (1586): <i>Pieśń XII</i> . Księgi wtóre: <i>Pieśń o cnocie</i> . 5. Mikołaj Sęp Szarzyński <i>Pieśń IV: O cnocie szlacheckiej (Rytmy abo wiersze polskie, 1601)</i> .
Multimedia
6. <i>Elektra</i> , reż. Piotr Cholewicki (TVP 22.05.1995).
Kształcenie językowe
Uczeń stosuje zasady etyki wypowiedzi; wartościuje wypowiedzi językowe, stosując kryteria, np. prawda – fałsz, poprawność – niepoprawność.
Czytanie utworów literackich
Uczeń wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny.
Odbiór tekstów kultury
Uczeń rozpoznaje specyfikę wyszukanych tekstów publicystycznych (artykuł, felieton, reportaż).
Sprawności retoryczne
W wypowiedziach ustnych (np. na lekcji w odniesieniu do lektury) i pisemnych uczeń zgodnie z normami potrafi formułować pytania, odpowiedzi, oceny, redagować informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji.

Samokształcenie
Uczeń korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej. Ossowska Maria <i>Ethos rycerski i jego odmiany</i>, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011. Praktyczna stylistyka nie tylko dla polonistów, red. Edyta Bańkowska i Agnieszka Mikołajczuk, Książka i Wiedza, Warszawa 2003, zwłaszcza rozdziały: 9. Agnieszka Mikołajczuk <i>Reportaż – uobecnienie prawdy o człowieku i świecie</i>, s. 221-267, 10. Hanna Wszeborowska <i>Felieton – w wystrzonym obiektywie</i>, s. 268-286, 16. Agnieszka Mikołajczuk <i>Reportaż w szkole</i>, s. 375-396, 17. Joanna Jagodzińska <i>Felieton w szkole</i>, s. 397-409.
Teksty zalecane nauczycielowi
Gawrycki Marcin F. <i>W pogoni za wyobrażeniami. Próba interpretacji polskiej literatury podróżniczej poświęconej Ameryce Łacińskiej</i>, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2010. Ślósarz Anna <i>Ideologiczne matryce. Lektury i ich konteksty. Postkomunistyczna Polska, postkolonialna Australia</i>, Universitas, Kraków 2013, rozdz. <i>Konsekwencje użycia języka mówionego: „Potop”</i>, s. 313-322. Witek Halina <i>Wizerunek obcego. Kultury afrykańskie w relacjach Henryka Sienkiewicza, Mariana Brandysa i Marcina Kłodzkiego</i>, Katowice 2007 (praca dr, prom. Ewa Kosowska), https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/13956/edition/12467 06.02.2020. Włodarski Maciej <i>Ars moriendi w literaturze polskiej XV i XVI w.</i>, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 1987.

Autorytet

Czytając i oglądając teksty należące do tego modułu, uczniowie poznają zaprezentowane autorytety. Porównują i interpretują sposób ich pokazania, a także postawy jednostek i zbiorowości wobec nich, sposoby kreowania autorytetów oraz psychologiczne i społeczne zapotrzebowanie na ich obecność w różnych epokach, kulturach, grupach wiekowych. Zestawiają różne kategorie autorytetów odwołując się do języka i środków wyrazowych poznawanych tekstów. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnych i współczesnych form obecności prawdziwych i fałszywych autorytetów oraz korzyści i zagrożenia dla życia jednostek oraz społeczeństw wynikające z ich uznawania, nieuznawania, naśladowania lub braku.

Poziom podstawowy
Epika
1. <i>Księga Koheleta czyli Eklezjastesa</i> (III w. p.n.e.) 12-18. 5. Antoni Libera <i>Madame</i> (1998).
Liryka
2. Juliusz Słowacki <i>Testament mój</i> (powst. 1839-1840). 4. Wisława Szymborska <i>Dom wielkiego człowieka</i> z tomu <i>Ludzie na moście</i> (1986). 6. Jarosław Marek Rymkiewicz <i>Do Jarosława Kaczyńskiego</i> z tomu <i>Wiersze polityczne</i> (2010).
Multimedia
3. <i>Noce i dnie</i> , reż. Jerzy Antczak (Polska 1975).
Kształcenie językowe
Uczeń rozpoznaje argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych i ich funkcje w tekście; wykorzystuje je w budowie własnych wypowiedzi. Wyjaśnia, w jaki sposób użyte środki retoryczne (np. pytania retoryczne, wyliczenia, wykrzyknienia, paralelizmy, powtórzenia, apostrofy, przerzutnie, inwersje) oddziałują na odbiorcę.
Czytanie utworów literackich
Uczeń przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej.
Odbiór tekstów kultury
Uczeń odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki.
Sprawności retoryczne
W wypowiedziach ustnych (np. na lekcji w odniesieniu do lektury) i pisemnych uczeń potrafi wykorzystywać wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonywać korekty tekstu własnego.

go, stosować kryteria poprawności językowej.
Samokształcenie
Uczeń gromadzi i przetwarza informacje, sporządza bazę danych. <i>Formy i normy, czyli poprawna polszczyzna w praktyce</i> , red. Katarzyna Kłosińska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2014.
Teksty zalecane nauczycielowi
Trzebiński Jerzy <i>Narracja jako sposób rozumienia świata</i> [w:] <i>Praktyki opowiadania</i> , red. Bogdan Owczarek, Universitas, Kraków 2001, s. 87-126.

Autopromocja

Czytając i oglądając teksty należące do tego modułu, uczniowie poznają i interpretują zaprezentowane sposoby autopromocji, a także postawy jednostek i zbiorowości wobec niej. Porównują efektywność autopromocyjnych działań, a także ich intencje i skutki odwołując się do języka i środków wyrazowych poznawanych tekstów werbalnych i multimedialnego. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnych i współczesnych form autopromocji oraz jej konsekwencji dla życia jednostek i społeczeństw.

Poziom podstawowy
Epika
2. Gall Anonim <i>Kronika polska</i> (1113-1116) fragmenty: 26. <i>O hojności i szczodroblewości Bolesława i o pewnym ubogim kleryku</i> . 27. <i>O wygnaniu Bolesława Szczodrego na Węgry</i> .
Liryka
1. Horacy <i>Oda XXX</i> , księgi III <i>Exegi monumentum</i> (<i>Ody</i> , 23 r. n.e.), <i>Epod II Beatus ille, qui procul negotiis</i> (<i>Epody</i> , 30 r. n.e.). 3. Jan Andrzej Morsztyn <i>Do trupa</i> (<i>Lutnia. Księga wtóra</i> , powst. 1638-1660/1661, wyd. 1844). 4. Daniel Naborowski <i>Na oczy królowny angielskiej</i> (powst. prawdopodobnie 1609). 7. Marcin Świetlicki <i>Opluty 2 z tomu Delta Dietla</i> (2015).
Dramat
5. Zygmunt Krasiński <i>Nie-Boska Komedia</i> (1835).
Multimedia
6. <i>Amadeusz</i> , reż. Miloš Forman (USA 1984).
Kształcenie językowe
Uczeń rozumie zróżnicowanie składniowe zdań wielokrotnie złożonych, rozpoznaje ich funkcje w tekście i wykorzystuje je w budowie wypowiedzi o różnym charakterze. Wskazuje i rozróżnia cele perswazyjne w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej.
Czytanie utworów literackich
Uczeń rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje.
Odbiór tekstów kultury
Uczeń odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki.

Sprawności retoryczne
W wypowiedziach ustnych (np. na lekcji w odniesieniu do lektury) i pisemnych uczeń potrafi stosować retoryczne zasady kompozycyjne w tworzeniu własnego tekstu.
Samokształcenie
Uczeń sporządza bibliografię i przypis bibliograficzny, także źródeł elektronicznych. <i>Praktyczna stylistyka nie tylko dla polonistów</i>, red. Edyta Bańkowska i Agnieszka Mikołajczuk, Książka i Wiedza, Warszawa 2003, zwłaszcza rozdział 7. Hanna Wszeborowska <i>Układ graficzny strony i całości pracy. Bibliografia, przypisy, indeksy</i> s. 149-166.. Świderkówna Anna <i>Hellenika. Wizerunek epoki od Aleksandra do Augusta</i>, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.
Teksty zalecane nauczycielowi
S. Borkowska Małgorzata OSB <i>Dekret w niebieskim ferowany parlamencie. Wybór testamentów z XVIII-XVIII wieku</i>, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 1984. Finkel Ludwik <i>Okopy Świętej Trójcy. Dwa epizody z dziejów Polski</i>, Drukarnia Wł. Łozińskiego, Lwów 1889. „Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa” https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/389533/edition/370395?&ref=desc 06.02.2020.

Destabilizacja

Czytając i oglądając teksty należące do tego modułu, uczniowie rozważają zaprezentowane aspekty destabilizacji życia zbiorowości i jednostek. Analizują i interpretują sposoby ich pokazania, a także uwarunkowania postaw jednostek i zbiorowości. Porównują przyczyny destabilizacji oraz ich filozoficzne, społeczne i moralne uwarunkowania w różnych epokach, kulturach, grupach wiekowych. Porównują różne aspekty destabilizacji odwołując się do języka i środków wyrazowych poznawanych tekstów. Określają relacje między tekstami w celu zestawienia dawnych i współczesnych form destabilizacji oraz zagrożeń dla życia jednostek i społeczeństw wynikających z ich pojawiania się.

Poziom podstawowy
Epika
1. <i>Apokalipsa św. Jana</i> (I w. n.e.) 20.11-15 (<i>Sąd nad narodami</i>). 5. Bolesław Prus <i>Z legend dawnego Egiptu</i> (1888).
Liryka
3., 4. Adam Asnyk <i>Do młodych</i> , Sonet XIX z cyklu <i>Nad głębiami</i> (1883-1884): <i>Póki w narodzie myśl swobody żyje...</i> 5. Kazimierz Wierzyński <i>Zstąp, Duchu Mocy...</i> (05.09.1939.) 6. Halina Poświatowska <i>Czy świat umrze trochę</i> (<i>Jeszcze jedno wspomnienie</i> , 1968). 7. Czesław Miłosz <i>Piosenka o końcu świata</i> z tomu <i>Ocalenie</i> (1945).
Dramat
2. William Szekspir <i>Makbet</i> (powst. ok. 1606).
Multimedia
8. <i>Iwona, księżniczka Burgunda</i> , reż. Zygmunt Hubner (TVP 1987).
Kształcenie językowe
Uczeń rozumie rolę szyku wyrazów w zdaniu oraz określa rolę jego przekształceń w budowaniu znaczenia wypowiedzi.
Czytanie utworów literackich
Uczeń rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową).
Odbiór tekstów kultury
W wyszukanych tekstach prasowych uczeń wyszukuje odpowiedzi właściwe i unikowe.

Sprawności retoryczne
W wypowiedziach ustnych (np. na lekcji w odniesieniu do lektury) i pisemnych uczeń potrafi odróżniać streszczenie od parafrazy; funkcjonalnie stosuje je w zależności od celu wypowiedzi.
Samokształcenie
Uczeń posługuje się słownikiem frazeologicznym, także w wersji on-line. <i>Praktyczna stylistyka nie tylko dla polonistów</i> , red. Edyta Bańkowska i Agnieszka Mikołajczuk, Książka i Wiedza, Warszawa 2003, zwłaszcza rozdziały: 13. Adam Wolański <i>Streszczenie jako ponadgatunkowa forma przetwarzania komunikatu</i> , s. 331-350, Adam Wolański <i>Streszczenie w szkole</i> , s. 431-439. Świderkówna Anna <i>Rozmowy o Biblii</i> , Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
Teksty zalecane nauczycielowi
Jedliński Ryszard <i>Teatr Telewizji w kształceniu polonistycznym</i> [w:] <i>Drogi i ścieżki polonistyki gimnazjalnej</i> , red. Zenon Uryga i Zofia Budrewicz, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2001, s. 154-165. Langkammer Hugolin <i>Mały słownik biblijny</i> , Wydawnictwo św. Antoniego, Wrocław 1993.

Dom

Czytając i oglądając teksty należące do tego modułu, uczniowie rozważają, jakie są zaprezentowane domy, ich konstytutywne cechy i zagrożenia trwania mające źródło w zachowaniach jednostek i zbiorowości. Analizują i interpretują sposób prezentacji opisywanych domów, a także postawy ich mieszkańców oraz zbiorowości, do których należą (historyczny kontekst akcji i genezę utworów). Porównują przedstawione domy oraz filozoficzne, społeczne i moralne przesłania utworów odwołując się do języka i środków wyrazowych poznawanych tekstów. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnych i współczesnych form domowego życia oraz jego zagrożeń. Przewidują konsekwencje tych zagrożeń dla jednostek i społeczeństw.

Poziom podstawowy
Epika
1. <i>Kwiatki świętego Franciszka</i> (ok. XIII w.): VIII <i>Jak święty Franciszek wędrując z bratem Leonem tłumaczył mu, co to jest radość doskonała</i> ; XXVI <i>Jak święty Franciszek nawrócił trzech zbójców, tak że zostali braćmi i o wzniosłym widzeniu jednego z nich, który został bratem przeświątym.</i>
Liryka
2. Jan Kochanowski <i>Treny</i> (1583): <i>Tren IX, Tren X, Tren XI, Tren XIX</i> . 4. Miron Białoszewski <i>Podłogo, błogosław!</i> (<i>Obroty rzeczy</i> , 1956).
Dramat
5. Sławomir Mrożek <i>Tango</i> (1964).
Inne
3. Adam Mickiewicz <i>Romantyczność</i> (1822).
Multimedia
6. <i>Śluby panieńskie</i> , reż. Andrzej Łapicki (TVP 1985), 129 min.
Kształcenie językowe
Uczeń rozpoznaje rodzaje stylizacji (kolokwializacja, stylizacja środowiskowa) oraz określa ich funkcje w tekście. Posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej.
Czytanie utworów literackich
Uczeń rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, humor, określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter.
Odbiór tekstów kultury

Uczeń analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego główną myśl.
Sprawności retoryczne
W wypowiedziach ustnych (np. na lekcji w odniesieniu do lektury) i pisemnych uczeń potrafi formułować tezy i argumenty przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych.
Samokształcenie
Uczeń rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska. <i>Człowiek renesansu</i>, przeł. Anna Osmólska-Mętrak, red. Eugenio Garin, De Agostini Polska, Warszawa 2007 (zwł. rozdziały VII <i>Artysta</i> s. 249-281, VIII <i>Kobieta</i> s. 283-337). <i>Praktyczna stylistyka nie tylko dla polonistów</i>, red. Edyta Bańkowska i Agnieszka Mikołajczuk, Książka i Wiedza, Warszawa 2003, zwłaszcza rozdziały: 2. Edyta Bańkowska <i>Z problematyki stylu</i>, s. 50-78.
Teksty zalecane nauczycielowi
<i>Kwiatki z ogrodu świętego Franciszka</i>, oprac. Wojciech Piechota, Księgarnia Św. Wojciecha, Poznań 1990 (seria <i>Żywe ziarno</i>, red. zespół pod kierunkiem Bożeny Chrzastowskiej). Robertson John <i>Jak zapewnić dyscyplinę, ład i uwagę w klasie</i>, WSiP, Warszawa 1998, rozdz. <i>Czytanie na głos</i>, s. 93-94.

Konsumpcjonizm

Czytając i oglądając teksty uczniowie poznają, porównują i interpretują przejawy konsumpcjonistycznych postaw oraz ich konsekwencje dla jednostek i zbiorowości. Charakteryzują konsumpcjonistyczne postawy odwołując się do języka i środków wyrazowych poznawanych tekstów werbalnych i multimedialnych. Zastanawiają się, od czego zależy podatność i odporność na konsumpcjonizm. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnych i współczesnych postaci konsumpcjonizmu oraz postaw jednostek i zbiorowości wobec materialnych dóbr.

Poziom podstawowy
Epika
2.Ks. Piotr Skarga <i>Kazanie wtóre. O miłości ku ojczyźnie...</i> do słów: <i>i z nim sami poginiemy Kazania sejmowe</i> , 1597. 3.Ignacy Krasicki <i>Żona modna, Pijaństwo</i> (Satyry, 1779).
Liryka
3.Kazimierz Przerwa-Tetmajer <i>Lubię, kiedy kobieta....</i> (Poezje. Seria druga, 1894). 6.Maria Pawlikowska-Jasnorzewska <i>Krawiec kulawy</i> (<i>Niebieskie migdały</i> , 1922), <i>La précieuse</i> (<i>Pocałunki</i> , 1926).
Dramat
2.Molier <i>Skąpiec</i> (1668).
Inne
1.Dante Alighieri <i>Boska komedia</i> (1308-1329) fragmenty: <i>Piekło. Pieśń piąta, Pieśń siódma, Pieśń jedenasta</i> .
Multimedia
7. <i>Rewizor</i> , reż. Jerzy Gruza (TVP 1977), 106 min. lub reż. Jerzy Stuhr (TVP S.A. 2014) 90 min https://ninateka.pl/film/rewizor-jerzy-stuhr 06.02.2020.
Kształcenie językowe
Uczeń charakteryzuje zmiany w komunikacji językowej związane z rozwojem jej form (np. komunikacji internetowej).
Czytanie utworów literackich
Uczeń rozpoznaje w utworze sposoby kreowania :świata przedstawionego (wątków, motywów), sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje.
Odbiór tekstów kultury

Uczeń określa wpływ starożytnego teatru greckiego na rozwój sztuki teatralnej.
Sprawności retoryczne
W wypowiedziach ustnych (np. na lekcji w odniesieniu do lektury) i pisemnych uczeń potrafi odróżnić pragmatyczny i etyczny wymiar obietnic składanych w tekstach reklamy.
Samokształcenie
Uczeń wzbogaca swoją wypowiedź pozajęzykowymi środkami komunikacji. Huizinga Johan <i>Jesień średniowiecza</i> , przeł. Robert Stiller, Wydawnictwo vis-à-vis/Etiuda, Kraków 2016.
Teksty zalecane nauczycielowi
Ślósarz Anna <i>Plakat i reklama na lekcjach języka polskiego w liceum i technikum – poradnik z ćwiczeniami dla nauczyciela</i> , Federacja Bibliotek Cyfrowych http://www.bc.ore.edu.pl/dlibra/doccontent?id=586 06.20.2020.

Imperializm kulturowy

Czytając i oglądając teksty uczniowie poznają, porównują i interpretują genezę, przejawy i skutki kulturowego imperializmu oraz jego konsekwencje dla jednostek i zbiorowości. Charakteryzują przejawy kulturowego imperializmu odwołując się do języka i środków wyrazowych poznawanych tekstów werbalnych i audiowizualnego. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnych i współczesnych postaci imperializmu kulturowego oraz postaw jednostek i zbiorowości wobec niego.

Poziom podstawowy
Epika
7.Marek Nowakowski <i>Górą „Edek”</i> z tomu <i>Prawo prerii</i> (1999).
Liryka
1.Jan Kochanowski <i>Pieśń IX ks. I (Chcemy sobie być radzi)</i> , <i>Pieśń V ks. II Pieśń o spustoszeniu Podola (Pieśni, 1586)</i> 2.Adam Mickiewicz <i>Stępy Akermanskie, Bakczysaraj (Sonety krymskie, 1826)</i> . 8.Wojciech Wencel <i>Kołysanka lipowa, Refugium</i> z tomu <i>De profundis</i> (2010).
Dramat
4.Adam Mickiewicz <i>Dziady cz. III</i> (1932). 3.Adam Mickiewicz <i>Dziady cz. IV</i> (1823) – lektura uzupełniająca.
Multimedia
5. <i>Dziady</i> , reż. Konrad Swinarski (prem. 1973). 6. <i>Lawa. Opowieść o „Dziadach” Adama Mickiewicza</i> , reż. Tadeusz Konwicki (Polska 1989).
Kształcenie językowe
Uczeń zna pojęcie aktu komunikacji językowej oraz jego składowe (komunikat, nadawca, odbiorca, kod, kontekst, kontakt).
Czytanie utworów literackich
Uczeń porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne.
Odbiór tekstów kultury
Uczeń odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej, stosuje kryteria pozwalające odróżnić arcydzieło od kiczu.
Sprawności retoryczne

W wypowiedziach ustnych (np. na lekcji w odniesieniu do lektury) i pisemnych uczeń potrafi odpowiednio reagować na przejawy agresji językowej, np. zadając pytania, prosząc o powtórzenie, rozwinięcie wypowiedzi lub uzasadnienie stanowiska, wykazując u rozmówcy sprzeczność.

Samokształcenie

Uczeń dokonuje krytycznej selekcji źródeł.

Praktyczna stylistyka nie tylko dla polonistów, red. Edyta Bańkowska i Agnieszka Mikołajczuk, Książka i Wiedza, Warszawa 2003, zwłaszcza rozdział 1.: Agnieszka Mikołajczuk *O komunikacji językowej*, s. 17-49.

Wielka encyklopedia Polski, t. 1. i 2., Wydawnictwo Ryszard Kluszczyński, Kraków 2004.

Teksty zalecane nauczycielowi

Eisler Jerzy *Marzec* 1968, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1991, rozdz. V *Dziady*, s. 146-163.

Gawrycki Marcin Florian *Uwikłane obrazy. Hollywoodzki film a stosunki międzynarodowe*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011, rozdz. III *Hollywood – awangarda północno-amerykańskiego imperializmu kulturowego*, s. 79-113.

Kopaliński Władysław *Słownik wydarzeń, pojęć i legend XX wieku*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.

Ślósarz Anna *Trudne arcydzieło: „Opowieść o «Dziadach» Adama Mickiewicza. Lawa*”, „Nowa Poliszczyna” 2005 nr 5, s. 18-24.

Wieś

Czytając i oglądając teksty uczniowie porównują i interpretują sposób przedstawiania roli w państwie, kulturze oraz w gospodarce terenów wiejskich, czyli mieszkających poza miastami szlachty i chłopów. Charakteryzują sposoby przedstawiania wsi odwołując się do języka i środków wyrazowych poznawanych tekstów. Zastanawiają się, na czym polega i czym się charakteryzuje życie na wsi odwołując się do sposobów jej prezentowania. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnego pojmowania położenia i roli mieszkańców wsi ze współczesnym. Zwracają uwagę na deprecjonowanie szlachty w okresie PRL i przyczyny tego zjawiska.

Poziom podstawowy
Epika
1. Jan Chryzostom Pasek <i>Pamiętniki</i> , fragmenty: <i>Rok Pański 1660</i> 287-391; <i>Rok Pański 1667 Konkury i małżeństwo</i> , <i>Rok Pański 1685. Choroba i wyzdrowienie</i> . Flis.
Liryka
2. Franciszek Karpiński <i>Laura i Filon (Zabawki wierszem i przykłady obyczajne, 1780)</i> . 3. Jan Kasprzowicz sonety XII, XXXIX z cyklu <i>Z chałupy</i> (1887).
Dramat
4. Stanisław Wyspiański <i>Wesele</i> (1901).
Multimedia
6. <i>Nad Niemnem</i> , reż. Zbigniew Kuźmiński (Polska 1986). 7. Jacek Kaczmarski <i>Z XVI-wiecznym portretem trumiennym rozmowa</i> z albumu <i>Sarmatia</i> (1993), Wojciech Gutkowski <i>Jacek Kaczmarski – Z XVI-wiecznym portretem trumiennym rozmowa</i> 4'49" https://www.youtube.com/watch?v=adExUV-MlqQ 07.02.2020.
Kształcenie językowe
Uczeń rozróżnia pojęcie stylu i stylizacji, rozumie ich znaczenie w tekście. Rozróżnia style funkcjonalne polszczyzny oraz rozumie zasady ich stosowania. Rozpoznaje rodzaje stylizacji (dialektyzacja, stylizacja środowiskowa) oraz określa ich funkcje w tekście;.
Czytanie utworów literackich
Uczeń rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.
Odbiór tekstów kultury

Uczeń odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki.
Sprawności retoryczne
Uczeń potrafi rozpoznać elementy erystyki w dyskusji, ocenić je pod względem etycznym i stosować w wypowiedziach ustnych (np. na lekcji w odniesieniu do lektury).
Samokształcenie
Uczeń posługuje się słownikiem gwarowym, także w wersji on-line. Kowalski Jacek <i>Niezbędnik Sarmaty. Pieśni, dumy, polonezy</i> , Wydawnictwo Dębogóra, Dębogóra 2009.
Teksty zalecane nauczycielowi
Bortnowski Stanisław <i>Konteksty dzieła literackiego. Inspiracje metodyczne dla nauczycieli szkół średnich</i> , WSiP, Warszawa 1991. „Cyfrowa Biblioteka Polskiej Piosenki”, http://www.bibliotekapiosenki.pl/strona 06.02.2020. Zbijewska Krystyna <i>Krakowskim szlakiem Stanisława Wyspiańskiego</i> , Wydawnictwo PTTK „Kraj”, Warszawa – Kraków 1986.

Odpowiedzialność

Czytając i oglądając teksty uczniowie poznają i interpretują przejawy odpowiedzialności bądź jej braku u jednostek i zbiorowości. Porównują i charakteryzują odpowiedzialne oraz nieodpowiedzialne postawy odwołując się do języka i środków wyrazowych poznawanych tekstów werbalnych i niewerbalnego. Zastanawiają się, od czego zależy odpowiedzialność jednostek i grup. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnych oraz współczesnych postaci odpowiedzialności i braku odpowiedzialności.

Poziom podstawowy
Epika
3.Fiodor Dostojewski <i>Zbrodnia i kara</i> (1866, wydanie książkowe 1867). 4.Witold Gombrowicz <i>Ferdydurke</i> (1937) rozdziały: II, III, XIV.
Liryka
1.Adam Mickiewicz <i>Reduta Orzona</i> (1832). 2.Juliusz Słowacki <i>Grób Agamemnona</i> (1839), fragment od słów <i>Na Termopilach ja się nie odważę...</i> 5.Julian Tuwim <i>Mieszkańcy (Biblia cygańska)</i> , 1932).
Multimedia
6. <i>Kartoteka</i> , reż. Krzysztof Kieślowski (TVP 1979), 83 min.
Kształcenie językowe
Uczeń rozpoznaje i ocenia modę językową we współczesnym języku.
Czytanie utworów literackich
Uczeń rozumie pojęcie groteski, rozpoznaje ją w tekstach oraz określa jej artystyczny i wartościujący charakter.
Odbiór tekstów kultury
Uczeń analizuje strukturę tekstu: odczytuje sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację.
Sprawności retoryczne
Uczeń potrafi wygłosić mowę z uwzględnieniem środków pozajęzykowych.
Samokształcenie
Uczeń korzysta z zasobów multimedialnych, np. z autorskich stron internetowych; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość. Miodek Jan <i>Słownik ojczyzny polszczyzny</i> , Wydawnictwo Europa, Wrocław 2007.

Teksty zalecane nauczycielowi
Budzisz Wojciech i in. <i>Katalog kompetencji medialnych, informacyjnych i cyfrowych 2.0</i> (2014), Fundacja Nowoczesna Polska, https://nowoczesnapolska.org.pl/dzialania/publikacje , 06.02.2020. Sześć Lew <i>Dostojewski i Nietzsche. Filozofia tragedii</i> , Czytelnik, Warszawa 1987.

Obywatelskość i patriotyzm

Czytając i oglądając teksty uczniowie poznają i interpretują dawne i współczesne postawy obywatelskie różnych grup społecznych oraz ich konsekwencje dla jednostek i zbiorowości. Porównują i charakteryzują te postawy odwołując się do języka oraz środków wyrazowych poznawanych tekstów werbalnych i multimedialnych. Zastanawiają się, od czego zależy obywatelska postawa człowieka i zbiorowości oraz zaangażowanie w sprawy własnego narodu. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnych i współczesnych postaw obywatelskich i patriotycznych prezentowanych przez jednostki i grupy społeczne.

Poziom podstawowy
Epika
2.Stefan Żeromski <i>Rozdzióbią nas kruki, wrony...</i> (1995). 3.Eliza Orzeszkowa <i>Gloria victis</i> (1910).
Liryka
4.Leopold Staff <i>Polsko, nie jesteś ty już niewolnicą...</i> (<i>Tęcza łez i krwi</i> , 1921). 5.Jan Lechoń <i>Piłsudski</i> (<i>Karmazynowy poemat</i> , 1920). 6.Wybrane utwory okresu stanu wojennego: Maciej Żembały, Andrzej Borzęcki <i>Kolęda Solidarności</i> (inaczej <i>Kolęda internowanych</i> , XII 1981), <i>Trzynastego grudnia roku pamiętnego</i> (1981).
Dramat
1.Juliusz Słowacki <i>Kordian. Część pierwsza trylogii. Spisek koronacyjny</i> (1834).
Inne
7.Marek Nowakowski <i>Opowieść taksówkarza</i> ze zbioru <i>Raport o stanie wojennym. Notatki z codzienności</i> (1982).
Multimedia
8. <i>Kordian</i> , reż. Jan Englert (TVP 1994).
Kształcenie językowe
Uczeń rozpoznaje i określa funkcje tekstu (informatywną, poetycką, metajęzykową, ekspresywną, impresywną – w tym perswazyjną).
Czytanie utworów literackich
Uczeń rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe.

Odbiór tekstów kultury
Uczeń przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych.
Sprawności retoryczne
W wypowiedziach ustnych (np. na lekcji w odniesieniu do lektury) i pisemnych uczeń potrafi tworzyć spójne teksty w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca.
Samokształcenie
Uczeń porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie <i>Praktyczna stylistyka nie tylko dla polonistów</i> , red. Edyta Bańkowska i Agnieszka Mikołajczuk, Książka i Wiedza, Warszawa 2003, zwłaszcza rozdział 4. Ewa Wolańska <i>Gatunek wypowiedzi</i> , s. 94-107.
Teksty zalecane nauczycielowi
Ignatowicz-Skowrońska Jolanta <i>Stylizacja na styl potoczny w prozie Marka Nowakowskiego</i>, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2000. Skoczek Anna <i>Poezja stanu wojennego jako tekst kultury</i>, „Napis” 2001, Seria VII, http://rcin.org.pl/Content/56752/WA248_69815_P-I-2795_skoczek-poezja.pdf, 06.02.2020. Ong Walter <i>Pamięć oralna, przebieg opowieści, tworzenie postaci</i> [w:] tegoż <i>Oralność i piśmienność. Słowo poddane technologii</i>, przeł. Józef Japola, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 1992, s. 186-205.

Rzeczywistość wirtualna

Czytając i oglądając teksty uczniowie poznają i interpretują pojęcie wirtualnej rzeczywistości. Porównują i charakteryzują sposób jej przedstawiania odwołując się do języka oraz środków wyrazowych poznawanych tekstów. Zastanawiają się, na czym polega wirtualność rzeczywistości odwołując się do sposobów jej prezentowania. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnego pojmowania rzeczywistości wirtualnej ze współczesnym.

Poziom podstawowy
Epika
3.George Orwell 1984 (1948). 7.Olga Tokarczuk <i>Profesor Andrews w Warszawie</i> z tomu <i>Gra na wielu bębenkach</i> (2002).
Liryka
1.Jan Kasprzowicz <i>Krzak dzikiej róży w Ciemnych Smreczynach</i> (1896). 2.Bolesław Leśmian <i>Dziewczyna (Napój cienisty)</i> , 1936).
Dramat
6. <i>Noc listopadowa</i> reż. Andrzej Wajda (TVP 1978), 108 min.
Multimedia
4.. <i>Rękopis znaleziony w Saragossie</i> , reż. Wojciech Jerzy Has (Polska 1964) 5. <i>Sanatorium pod Klepsydrą</i> , reż. Wojciech Jerzy Has (Polska 1973)
Kształcenie językowe
Uczeń rozpoznaje zjawiska powodujące niejednoznaczność wypowiedzi (homonimie, anakoluty, elipsy, paradoksy), dba o jasność i precyzję komunikatu. Rozumie zjawisko nowomowy; określa jego cechy i funkcje w tekście.
Czytanie utworów literackich
Uczeń interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego.
Odbiór tekstów kultury
Uczeń przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów np. popularnonaukowych.
Sprawności retoryczne
W wypowiedziach ustnych (np. na lekcji w odniesieniu do lektury) i pisemnych uczeń potrafi przedstawić w interpretacji propozycję odczytania tekstu, formułować argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadzić logiczny wywód służący uprawnieniu formułowanych sądów.

Samokształcenie
Uczeń zna pojęcie hipertekstu; rozpoznaje jego realizacje internetowe oraz pozainternetowe. Lubelski Tadeusz <i>Historia kina polskiego. Twórcy, filmy, konteksty</i> , Videograf, Katowice 2009
Teksty zalecane nauczycielowi
Kopacz Agnieszka <i>Środowisko cyfrowe w edukacji polonistycznej na etapie ponadgimnazjalnym</i> , Towarzystwo Naukowe KUL, Katolicki Uniwersytet Lubelski im. Jana Pawła II, Lublin 2017 (fragmenty). Kopaliński Władysław <i>Słownik symboli</i> , Wiedza Powszechna, Warszawa 1990. Owczarek Bogdan <i>Od poetyki do antropologii opowiadania</i> [w:] <i>świata</i> [w:] <i>Praktyki opowiadania</i> , red. Bogdan Owczarek, Universitas, Kraków 2001, s. 11-21. Ślósarz Anna <i>Adaptacja filmowa jako dominujący typ lektury pierwowzoru</i> [w:] „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis 135. Studia de Cultura V”, 2013, s. 79-93, http://sbsp.up.krakow.pl/index.php/sdc/article/view/1472 , 27.02.2018. Ślósarz Anna <i>Lektury szkolne po remediacji druku</i> [w:] <i>Edukacja polonistyczna wobec przemian kulturowych</i> , red. Iwona Morawska, Małgorzata Latoch-Zielińska, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2017, s. 55-76.

Indoktrynacja i postprawda

Czytając i oglądając teksty uczniowie poznają i interpretują sposoby i cele indoktrynacji oraz jej konsekwencje dla jednostek i zbiorowości. Porównują i charakteryzują metody indoktrynacji odwołując się do języka oraz środków wyrazowych poznawanych tekstów werbalnych i multimedialnego. Zastanawiają się, od czego zależy podatność i odporność na indoktrynację. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnych i współczesnych postaci indoktrynacji oraz postaw jednostek i zbiorowości wobec niej.

Poziom podstawowy
Epika
1.Stefan Żeromski <i>Przedwiośnie</i> (1924).
Liryka
2.Julian Przyboś <i>Porwany przez przerośnię</i> z tomu <i>Oburącz</i> (1926). 3.Czesław Miłosz <i>Traktat moralny</i> (1947), fragment od słów <i>Na obcych zresztą bardzo nie licz...</i>
Dramat
4.Friedrich Dürrenmatt <i>Wizyta starszej pani</i> (<i>Der Besuch der alten Dame</i> , 1956) – lektura uzupełniająca.
Multimedia
5. <i>Wizyta starszej pani</i> , reż. Jerzy Gruza (TVP 1971), 67 min., „Ninateka” http://ninateka.pl/kolekcja-teatralna/material/wizyta-starszej-pani-jerzy-gruza 06.02.2020.
Kształcenie językowe
Uczeń rozróżnia pojęcia manipulacji, dezinformacji, postprawdy, stereotypu, bańki informacyjnej, wiralności; rozpoznaje te zjawiska w tekstach i je charakteryzuje.
Czytanie utworów literackich
Uczeń rozpoznaje w tekstach literackich: tragizm, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter.
Odbiór tekstów kultury
W wyszukanych tekstach prasowych uczeń rozróżnia informacje i komentarz.
Sprawności retoryczne
W wypowiedziach ustnych (np. na lekcji w odniesieniu do lektury) i pisemnych uczeń potrafi stworzyć plan kompozycyjny i dekompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym

Samokształcenie
Uczeń wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny. <i>Popularna encyklopedia mass mediów</i> , red. J. Skrzypczak, Kurpisz, Poznań 1999.
Teksty zalecane nauczycielowi
Noelle-Neuman Elizabeth X. <i>Chóralne wycie wilków</i> [w:] <i>Spirala milczenia. Opinia publiczna – nasza skóra społeczna</i> , przeł. Joanna Gilewicz, Zys i S-ka Wydawnictwo, Poznań 2001, s. 113-117. Pawelczyk Piotr, Jakub Jakubowski <i>Postprawda i nowe media. Czy potrzebujemy postprawdy?</i> , „Środ-kowoeuropejskie Studia Polityczne” 2017, nr 1, s. 197-212, s. 197-212, https://pressto.amu.edu.pl/index.php/ssp/article/view/9812 06.02.2020. Ślósarz Anna <i>Percepcja literatury w XXI wieku</i> [w:] <i>Interpretanty lektur: produkty medialnego przemysłu</i> , Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2018, s. 178-182. Żeromski Stefan <i>W odpowiedzi Arcybaszewowi i innym</i> [w:] <i>Pisma polityczne</i> , oprac. Anna Bojarska, Polonia Book Fund Ltd., Londyn 1988, s. 66-70.

Ekonomia i patriotyzm gospodarczy

Czytając teksty uczniowie rozważają ekonomiczne uwarunkowania sposobu życia jednostek, grup i społeczności. Dostrzegają zagrożenia wynikające z drastycznych różnic w sytuacji ekonomicznej zbiorowości i jednostek. Analizują i interpretują sposób przedstawiania zagadnień ekonomicznych, a także postaw jednostek oraz zbiorowości wobec ekonomii biorąc pod uwagę historyczny kontekst i miejsce akcji oraz genezę utworów. Porównują kondycję ekonomiczną bohaterów i środowisk oraz jej filozoficzne, rodowe, społeczne, polityczne, kulturowe, moralne uzasadnienia oraz uwarunkowania. Zestawiają przesłania utworów odwołując się do języka i środków wyrazowych tekstów. Określają relacje tekstów w celu porównania dawnych i współczesnych sposobów przedstawiania zagadnień ekonomicznych.

Poziom podstawowy
Epika
2. Bolesław Prus <i>Lalka</i> (1887-1889, wyd. książk. 1890).
Liryka
1. Cyprian Kamil Norwid <i>Nerwy, Ostatni despotyzm</i> (wyd. 1934). 3. Tadeusz Różewicz <i>Ocalony (Niepokój, 1947), Szukanie kluczy, Mój stary anioł stróż (Wyjście, 2004)</i> .
Multimedia
4. Jacek Kaczmarski <i>Lalka, czyli polski pozytywizm</i> (powst. 28.09.1989). Nielubiegazety Jacek Kaczmarski – <i>Lalka, czyli polski pozytywizm 3'34"</i> https://www.youtube.com/watch?v=2pC0MStGyLE 07.02.2020. 5. Bartek Konopka <i>Ballada o kozie</i> (Polska 2005). „Filmoteka Szkolna” http://www.filmotekaszkolna.pl/dla-nauczycieli/nasze-lekcje/lekcja-28-w-spoleczenstwie/filmy/ballada-o-kozie,64 17.02.2020.
Kształcenie językowe
Uczeń rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.
Czytanie utworów literackich
Uczeń rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.
Odbiór tekstów kultury
Uczeń przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. naukowych.
Sprawności retoryczne
Uczeń umie wyjaśnić, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach ar-

gumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach w wypowiedziach ustnych (np. na lekcji w odniesieniu do lektury) i pisemnych.
Samokształcenie
Uczeń posługuje się słownikiem skrótów, także w wersji on-line. Nurczyńska-Fidelska Ewelina, Barbara Parniewska, Ewa Popiel-Popiołek, Halina Ulińska <i>Film w szkolnej edukacji humanistycznej</i>, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1993. <i>Temat: inny Wokulski... „Lalka” Wojciecha J. Hasa (klasa III – 2 godziny)</i>, s. 149-151.
Teksty zalecane nauczycielowi
Bachórz Józef „Polska zwyciężyła Niemców pod Grunwaldem a – co z tego?” O ekonomii politycznej Bolesława Prusa, „Teksty Drugie” 1991 nr 5, s. 45-61, http://tekstydrugie.pl/wp-content/uploads/2016/06/96becfb7fe7db9a50d3185a52e31a970.pdf 06.02.2020. Jan Paweł II <i>Własność prywatna i powszechne przeznaczenie dóbr</i> [w:] <i>Centesimus annus</i>, Libreria Editrice Vaticana, Watykan 1991, s. 59-87, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/encykliki/centesimus_2.html#m4, 06.02.2020.

Faszyzm

Czytając i oglądając teksty uczniowie poznają i interpretują genezę, przejawy i rozwój ideologii faszystowskiej oraz jej konsekwencje dla jednostek i zbiorowości. Porównują i charakteryzują wybory etyczne jednostek oraz zbiorowości odwołując się do języka i środków wyrazowych poznawanych tekstów werbalnych i niewerbalnych. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnych i współczesnych postaw jednostek i zbiorowości wobec faszyzmu.

Poziom podstawowy
Epika
5. Tadeusz Borowski: <i>Proszę Państwa do gazu. Ludzie, którzy szli</i> (Pożegnanie z Marią, 1947). 4. Albert Camus <i>Dżuma</i> (1947).
Liryka
1. Józef Czechowicz <i>Żal z tomu Nuta człowiecza</i> (1939). 2. Tadeusz Gajcy <i>Przed odejściem z tomu Pisma</i> (1980). 3. Krzysztof Kamil Baczyński <i>Niebo złote ci otworzę</i> (15.06.1943).
Multimedia
6. Ewa Demarczyk <i>Niebo złote ci otworzę</i> , https://www.youtube.com/watch?v=XyOPRqdF7X8 , 06.02.2020. 7. Krzysztof Kieślowski <i>Dekalog, osiem</i> (Polska 1988)
Kształcenie językowe
Uczeń rozumie pojęcie znaku językowego oraz języka jako systemu znaków; rozróżnia typy znaków i określa ich funkcje w tekście.
Czytanie utworów literackich
Uczeń rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.
Odbiór tekstów kultury
Uczeń odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki.
Sprawności retoryczne
W wypowiedziach ustnych (np. na lekcji w odniesieniu do lektury) i pisemnych uczeń potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe.
Samokształcenie
Uczeń posługuje się słownikiem etymologicznym, także w wersji on-line. Tomaszewski Mieczysław <i>Muzyka w dialogu ze słowem. Próby, szkice, interpretacje</i> , Akademia Mu-

zyczna, Kraków 2003.
Teksty zalecane nauczycielowi
Przybylski Ryszard Kazimierz <i>W perspektywie cierpienia. O „Innych światach” Tadeusza Borowskiego i Gustawa Herlinga-Grudzińskiego</i> [w:] <i>Etos i artysta. Rzecz o Herlingu-Grudzińskim</i> , red. Seweryna Wysłouch, Ryszard K. Przybylski, Wydawnictwo a5, Poznań 1991, s. 45-56. Szydłowska Waleria <i>Camus Albert (1913-1960)</i> [w:] <i>Przewodnik po literaturze filozoficznej XX wieku</i> , red. Barbara Skarga, t. 2., Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1994, s. 87-97.

Poziom rozszerzony

Religia

Czytając i oglądając teksty uczniowie rozważają i interpretują funkcje spełniane przez religię. Charakteryzują religie odwołując się do języka i środków wyrazowych poznawanych tekstów. Zastanawiają się, na czym polega rola religii odwołując się do sposobów ich prezentowania. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnego pojmowania roli religii ze współczesnym oraz jej roli dawniej i dziś.

Poziom rozszerzony
Epika
1. Jan Parandowski <i>Mitologia</i> (1924) cz. II Rzym.
Dramat
3. Janusz Głowacki <i>Antygona w Nowym Jorku</i> , 1992.
Inne
2. Św. Augustyn <i>Wyznania</i> (397-401 r. n.e.), <i>Księga jedenasta</i> .
Multimedia
4. Jacek Kaczmarski i Jacek Kowalski <i>Pieśń konfederatów</i> , Orne 44 Jacek Kaczmarski i Jacek Kowalski – „Pieśń konfederatów” 5’16” https://www.youtube.com/watch?v=6R9Q1V0OROU 07.02.2020.
Kształcenie językowe
Uczeń rozpoznaje i określa funkcje tekstu (fatyczną, magiczną).
Czytanie utworów literackich
Uczeń rozumie pojęcie archetypu, rozpoznaje archetypy w utworach literackich oraz określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych.
Odbiór tekstów kultury
Uczeń rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej w kulturze współczesnej.
Sprawności retoryczne
Uczeń tworzy spójne wypowiedzi w formie interpretacji porównawczej.
Samokształcenie
Uczeń włącza się w życie kulturalne szkoły, regionu. <i>Człowiek Grecji</i> , przeł. Paweł Bravo, Łukasz Niesiołowski-Spanò, red. Jean-Pierre Vernant, Świat Książki, Warszawa 2000 (zwł. Rozdział VIII <i>Człowiek i bogowie</i>). Umberto Eco <i>Sztuka i piękno w średniowieczu</i> , przeł. Magdalena Kimula, Mikołaj Olszewski, Znak, Kraków 2006 (zwł. rozdz. VI <i>Symbol i alegoria</i>)..

Teksty zalecane nauczycielowi

Barthes Roland *Mitologie*, przeł. Adam Dziadek, Wydawnictwo KR, Warszawa 2000, rozdz. *Rzymianie w filmie*, s. 47-49; *Marsjanie* s. 63-65, *Mit jako system semiologiczny* s. 241-248.

Campbell Joseph *Bohater o tysiącu twarzy*, przeł. Andrzej Jankowski, Zysk i S-ka, Warszawa 1997, rozdz. *Monomit*, s. 17-40.

Eliade Mircea *Sacrum, mit, historia. Wybór esejów*, przeł. Anna Tatarkiewicz, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1993, rozdz. *Święty obszar i sakralizacja świata*, s. 49-85.

Kubiński Grzegorz *Sacrum i profanum w Internecie* [w:] *Ostatnie przed wielkim milczeniem. Język i religia*, red. Elżbieta Przybył, Nomos, Kraków 2001, <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/5828/Sacrumwlinternecie-libre.pdf?sequence=1&isAllowed=y> 07.02.2020.

Wychowanie i kształcenie

Czytając i oglądając teksty oraz przekazy uczniowie rozważają i interpretują funkcje spełniane przez wychowanie i kształcenie. Charakteryzują sposoby i zadania wychowania oraz kształcenia odwołując się do języka i środków wyrazowych poznawanych tekstów. Zastanawiają się, na czym polega rola wychowania i wykształcenia odwołując się do sposobów ich prezentowania. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnego pojmowania roli wychowania i wykształcenia ze współczesnym.

Poziom rozszerzony
Epika
2.Francois Rabelais <i>Gargantua i Pantagruel</i> (1532-1534) I.14-15, II.8.
Liryka
3.Cyprian Kamil Norwid <i>Promethidion</i> (1851) od słów <i>Spytam się tedy wiecznego człowieka... do krwawe życie</i> oraz <i>Epilog</i> .
Dramat
1.Arystofanes <i>Chmury</i> (423 p.n.e.).
Inne
4.Michel de Montaigne <i>Próby</i> (1580), <i>Księga pierwsza, Rozdział XXV. O wychowaniu dzieci</i> .
Multimedia
5. Jacek Kaczmarski <i>Nasza klasa</i> (07.05.1983/03.06.1987). Latarka 1990 <i>Jacek Kaczmarski Nasza klasa 4'08"</i> https://www.youtube.com/watch?v=xoTVVqhBh8w 07.02.2020.
Kształcenie językowe
Uczeń określa cechy stylu wypowiedzi internetowych oraz wartościuje wypowiedzi tworzone przez internautów.
Czytanie utworów literackich
Uczeń rozpoznaje w utworach literackich konwencje: baśniową, oniryczną, turpistyczną, nadrealistyczną, postmodernistyczną. Określa przemiany konwencji i ich przenikanie się w utworach literackich; rozpoznaje odmiany synkretyzmu (rodzajowego, gatunkowego) oraz interpretuje jego znaczenie.
Odbiór tekstów kultury
Uczeń analizuje strukturę eseju: odczytuje zawarte w nim sensy, sposób prowadzenia wywodu, charakterystyczne cechy stylu.
Sprawności retoryczne

Uczeń tworzy spójne wypowiedzi w formie eseju.
Samokształcenie
Uczeń sięga do literatury naukowej, aby pogłębiać swoją wiedzę przedmiotową. <i>Praktyczna stylistyka nie tylko dla polonistów</i> , red. Edyta Bańkowska i Agnieszka Mikołajczuk, Książka i Wiedza, Warszawa 2003, zwłaszcza rozdział 8: Edyta Bańkowska <i>Esej – projekcja świadomości</i> , s. 169-220, 15. Edyta Bańkowska <i>Esej w szkole</i> , s. 357-374. Tatarkiewicz Władysław <i>Dzieje sześciu pojęć</i> , Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.
Teksty zalecane nauczycielowi
Janicka Krystyna <i>Surrealizm</i> , Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1985. Thorne Tony <i>Słownik pojęć kultury postmodernistycznej. Mody, kulty, fascynacje</i> , Muza SA., Warszawa 1995.

Suwerenne państwo

Czytając i oglądając teksty uczniowie rozważają i interpretują funkcje spełniane przez suwerenne państwo. Charakteryzują jego powstawanie, zadania i cechy odwołując się do języka i środków wyrazowych poznawanych tekstów. Zastanawiają się, na czym polega istota suwerennego państwa odwołując się do sposobów jego prezentowania. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnego pojmowania roli suwerennego państwa ze współczesnym.

Poziom rozszerzony
Epika
2. Publiusz Wergiliusz Maro <i>Eneida</i> (17 r. p.n.e.), przeł. Tadeusz Karyłowski, oprac. Stanisław Stabryła, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo, DeAgostini, Warszawa 2004 – początek do słów: ...na trwałym wznieść zrębie.
Dramat
3. Stanisław Wyspiański <i>Noc listopadowa</i> (1904).
Inne
1. Platon <i>Państwo</i> ks. I, XV (ok. 380 r. p.n.e.) – księga I, rozdz. XXII.
Multimedia
4. Jacek Kaczmarski <i>Jałta</i> (1984). Hubertus Hash <i>Jacek Kaczmarski – Jałta 4'08''</i> https://www.youtube.com/watch?v=xoTVVqhBh8w 07.02.2020.
Kształcenie językowe
Uczeń rozumie proces kształtowania się systemu gramatycznego i potrafi wskazać jego elementy we fleksji, fonetyce i składni. Rozumie i wyjaśnia różnicę między etymologicznym a realnym znaczeniem wyrazu.
Czytanie utworów literackich
Uczeń rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych.
Odbiór tekstów kultury
Uczeń odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach.
Sprawności retoryczne
Uczeń stosuje różne typy dowodzenia w wypowiedzi (indukcyjne, dedukcyjne, sylogizmy).
Samokształcenie

Uczeń włącza się w życie kulturalne szkoły, regionu.

Tatarkiewicz Władysław *Historia filozofii*, t. I-III, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2014.

Teksty zalecane nauczycielowi

Sadlik Magdalena „Zawołajcie mnie z powrotem tą mową moją własną”. *Z dziejów recepcji twórczości Stanisława Wyspiańskiego 1898-1957*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2009, rozdz. IV *Stanisław Wyspiański jako patron II Rzeczypospolitej*, s. 66-89.

Wolicka Elżbieta *Mimetyka mitologia Platona. U początków hermeneutyki filozoficznej*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1994, rozdz. *Kondycja pielgrzyma*, s. 211-220.

Funkcje sztuki

Czytając i oglądając teksty uczniowie rozważają i interpretują funkcje spełniane przez sztukę. Charakteryzują jej oddziaływanie odwołując się do języka i środków wyrazowych poznawanych tekstów. Zastanawiają się, na czym polega rola sztuki odwołując się do sposobów jej prezentowania. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnego pojmowania roli sztuki ze współczesnym.

Poziom rozszerzony
Epika
4.Borges <i>Ogród o rozwidlających się ścieżkach</i> (1941).
Liryka
3.Cyprian Kamil Norwid <i>Bema pamięci żałobny rapsod</i> (1851).
Dramat
2.Juliusz Słowacki <i>Lilla Weneda</i> (1840)
Inne
1.Arystoteles <i>Poetyka</i> (IV w. p.n.e.) rozdz. 6. o tragedii, rozdz. 9. typowość w poezji, rozdz. 13. zasady tragiczności, rozdz. 14.1-3 źródła litości i twogi. 5.Zbigniew Herbert <i>Kamień z katedry z tomu Barbarzyńca w ogrodzie</i> (1991).
Multimedia
Jacek Kaczmarski <i>Lirnik i tłum</i> (22.02.1989, album <i>Głupi Jasio</i> 1991). Encore <i>Jacek Kaczmarski – Lirnik i tłum</i> , 2'51" https://www.youtube.com/watch?v=Ij_8YurNXo 07.02.2020.
Kształcenie językowe
Uczeń określa rolę języka jako narzędzia wartościowania w tekstach literackich. Określa intencję wypowiedzi jako aktu o dwóch znaczeniach: dosłownym i implikowanym (presupozycja). Określa rolę języka w budowaniu obrazu świata.
Czytanie utworów literackich
Uczeń rozpoznaje w utworach cechy prądów literackich i artystycznych oraz odczytuje ich funkcje. Rozróżnia grupę literacką i pokolenie literackie; rozpoznaje założenia programowe w utworach literackich różnych epok.
Odbiór tekstów kultury
Uczeń rozpoznaje i charakteryzuje główne style w architekturze i sztuce.
Sprawności retoryczne
Uczeń tworzy spójne wypowiedzi w formie reportażu i felietonów.

Samokształcenie
Uczeń sięga do literatury naukowej, aby pogłębiać swoją wiedzę przedmiotową. <i>Człowiek Grecji</i>, przeł. Paweł Bravo, Łukasz Niesiołowski-Spanò, red. Jean-Pierre Vernant, Świat Książki, Warszawa 2000 (zwł. Rozdział VI <i>Słuchacz i widz</i>). Estreicher Karol <i>Historia sztuki w zarysie</i>, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa – Kraków 1990
Teksty zalecane nauczycielowi
Majewska Renata <i>Arkadia Północy. Mity eddaiczne w „Lilli Wenedzie” i „Królu Duchu” Juliusa Słowackiego</i>, Uniwersytet w Białymstoku, Białystok 2013, s. 229-237, http://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/4648/3/Arkadia_p%C3%B3%C5%82nocy_DRUK.pdf 06.02.2020. Sadowski Jakub <i>Między Pałacem Rad i Pałacem Kultury. Studium kultury totalitarnej</i>, Libron, Kraków 2009.

Ojcostwo

Czytając i oglądając teksty uczniowie rozważają i interpretują funkcje spełniane przez ojca. Charakteryzują jego oddziaływanie na rodzinę i otoczenie odwołując się do języka i środków wyrazowych poznawanych tekstów. Zastanawiają się, na czym polega rola ojca odwołując się do sposobów jego prezentowania. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnego pojmowania roli ojca ze współczesnym.

Poziom rozszerzony
Epika
6.Honore de Balzac <i>Ojciec Goriot</i> (1834-1835). 7.Bruno Schulz <i>Sklepy cynamonowe, Ulica Krokodyli</i> z tomu <i>Sklepy cynamonowe</i> (1938).
Liryka
2.Jan Kochanowski <i>Treny</i> (1580).
Dramat
4.William Szekspir <i>Hamlet</i> (1599-1602). 5.William Wordsworth <i>Bezdzielnny ojciec</i> (<i>The Childless Father</i> , 1800).
Inne
1.Św. Tomasz z Akwinu <i>Summa teologiczna</i> (1265-1274). Tom 18. <i>Sprawiedliwość</i> . Artykuł 4. <i>Czy należy wyodrębnić uprawnienia rodzicielskie i zwierzchnicze?</i> http://katedra.uksw.edu.pl/suma/suma_indeks.htm 07.02.2020. 3.Michel de Montaigne <i>Próby</i> (1580-1588), <i>Księga druga, Rozdział VIII O miłości ojców do dzieci</i> .
Multimedia
8. Jacek Kaczmarski <i>Korespondencja klasowa</i> (1979/1985). K Sztolc Pe Jacek Kaczmarski - <i>Korespondencja klasowa 8'57"</i> https://www.youtube.com/watch?v=LwaDoEs0st4 07.02.2020.
Kształcenie językowe
Uczeń określa funkcje języka: poznawczą (kategoryzowanie świata), komunikacyjną (dostosowanie języka do sytuacji komunikacyjnej) oraz społeczną (budowanie wspólnoty regionalnej, środowiskowej, narodowej).
Czytanie utworów literackich
Uczeń rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego: aliterację, paronomazję, kontaminację, metonimię, synekdochę, synestezję, odmiany inwersji, gradację; określa ich funkcje.
Odbiór tekstów kultury

Uczeń porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty.
Sprawności retoryczne
Uczeń odróżnia elementy stałe i fakultatywne przemówień.
Samokształcenie
Uczeń sięga do literatury naukowej, aby pogłębiać swoją wiedzę przedmiotową. <i>Człowiek średniowiecza</i> , red. Jacques Le Goff, przeł. Maria Radożycka-Paoletti, Oficyna Wydawnicza „Volumen”, Warszawa 2000.
Teksty zalecane nauczycielowi
Ficowski Jerzy <i>Regiony wielkiej herezji. Rzecz o Brunonie Schulzu</i> , Słowo, Warszawa 1992.

Artysta

Czytając i oglądając teksty uczniowie rozważają i interpretują funkcje spełniane przez artystów. Charakteryzują ich działania odwołując się do języka i środków wyrazowych poznawanych tekstów. Zastanawiają się, na czym polega rola artysty odwołując się do sposobów jego prezentowania. Określają relacje między tekstami w celu porównania pojmowania roli artysty w różnych epokach.

Poziom rozszerzony
Epika
3. Michaił Bułhakow <i>Mistrz i Małgorzata</i> (wyd. książk. 1966).
Liryka
1. Francois Villon <i>Wielki Testament</i> (powst. ok. 1461): X-XLIV, CXLI-CLXV.
Inne
2. Cyprian Kamil Norwid <i>Czarne kwiaty</i> (1856-1857) – śmierć F. Chopina, J. Słowackiego, A. Mickiewicza. 5. Jarosław Marek Rymkiewicz <i>Słowacki. Encyklopedia</i> (2004), hasła: <i>Małżeństwo z Eglantyną Pattey, Ostatnie słowa, Palton, Pogrzeb na cmentarzu Montmartre, Śmierć Słowackiego</i> . 4. Zygmunt Kubiak <i>Poeta czarnoleski z tomu Nowy brewiarz Europejczyka</i> (2001).
Multimedia
Jacek Kaczmarski <i>Testament '95 (za F. Villonem)</i> (02.05.1995. Jacek Kaczmarski – Topic <i>Testament '95</i>), 6'14" https://www.youtube.com/watch?v=nU6Cd-rOKQM 07.02.2020.
Kształcenie językowe
Uczeń rozpoznaje i charakteryzuje styl indywidualny (dzieła literackiego, autora) oraz styl typowy (gatunku literackiego, prądu literackiego, epoki) i wykorzystuje tę wiedzę w interpretacji utworu literackiego. Rozpoznaje prozodyczne elementy stylu: akcent, intonacja, dynamika, rytmizacja i określa ich funkcje w tekście.
Czytanie utworów literackich
Uczeń rozumie pojęcie parafrazy, parodii i trawestacji, wskazuje ich wzorce tekstowe; wykorzystuje te pojęcia w interpretacji utworu literackiego. Porównuje różnorodne propozycje odczytania tego samego utworu literackiego. Rozumie pojęcie aluzji literackiej, rozpoznaje aluzje w utworach i określa ich znaczenie w interpretacji utworów.
Odbiór tekstów kultury
Uczeń wykorzystuje teksty naukowe w interpretacji dzieła sztuki.
Sprawności retoryczne

Uczeń rozróżnia ironię w zależności od celu: satyrycznego, parodystycznego, przejawu drwiny i sarkazmu.
Samokształcenie
Uczeń sięga do literatury naukowej, aby pogłębiać swoją wiedzę przedmiotową. Białostocki Jan <i>Sztuka cenniejsza niż złoto. Opowieść o sztuce europejskiej naszej ery</i>, t. 1-2, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 2013. <i>Praktyczna stylistyka nie tylko dla polonistów</i>, red. Edyta Bańkowska i Agnieszka Mikołajczuk, Książka i Wiedza, Warszawa 2003, zwłaszcza rozdział 5. Ewa Kozłowska <i>Stylizacja. Intertekstualność</i>, s. 108-118.
Teksty zalecane nauczycielowi
Kujawa Dawid <i>Komentarz w sprawie publikacji utworów Waldemara Jochera</i>, „Kontent”, kwartalnik literacki 2017 nr 1, s. 62-63, http://kontent.net.pl/files/KONTENT_kwartalnik_nr_1.pdf, 06.02.2020 lub inny tekst z kwartalnika literackiego. Pfeifer Kasper <i>Towarzysze żli: Władysław Broniewski (2)</i>, „Opcje 1.1” Kwartalnik kulturalny, 2017, nr 29-30, listopad-grudzień, http://opcje.net.pl/kasper-pfeifer-towarzysze-zli-wladyslaw-broniewski-2/ 06.02.2020 lub inny artykuł z kwartalnika kulturalnego.

Opinia publiczna

Czytając i oglądając teksty uczniowie rozważają i interpretują funkcje spełniane przez opinię publiczną. Charakteryzują sposoby oraz cele jej kształtowania odwołując się do języka i środków wyrazowych poznawanych tekstów. Zastanawiają się, na czym polega rola opinii publicznej. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnego i współczesnego pojmowania roli opinii publicznej.

Poziom rozszerzony
Epika
1. Piotr Skarga ks. <i>Żywoty świętych</i> (1579): <i>Żywoł ś. Moniki wdowy, matki wielkiego doktora i biskupa Augustyna ś.</i> (4 V), <i>Żywoł ś. Tomasza z Akwinu</i> (7 III) w: <i>Żywoty świętych Starego i Nowego Zakonu</i> , http://www.ultramontes.pl/skarga_zywoty_swietych.htm 07.02.2020. 6. Sławomir Mrożek <i>Słoń</i> (1957).
Liryka
2. Samuel Taylor Coleridge <i>To Kosciuszko (Do Kościuszki, 1794)</i> . 3. Leigh Hunt <i>To Kosciuszko (Do Kościuszki, 1815)</i> . 4. John Keats <i>To Kosciuszko (Do Kościuszki, 1816)</i> . 5. Cyprian Kamil Norwid <i>Do obywatela Johna Brown</i> 1859.
Inne
7. Schmid Ulrich <i>Interwencje polityczne Herberta w latach III RP</i> , „Odra”. Miesięcznik literacki, 2017 nr 10 (660), s. 52-55, https://mostyeuropy.pl/sites/default/files/2018-03/Interwencje%20Polityczne%20Herberta%20w%20latach%20III%20RP.pdf 07.02.2020 lub inny artykuł z miesięcznika literackiego.
Multimedia
Jacek Kaczmarski <i>Ballada o bieli</i> (12.09.1987). Franciszek44 <i>Jacek Kaczmarski – Ballada o bieli</i> 2'26" https://www.youtube.com/watch?v=JPNudS7zRz8 07.02.2020.
Kształcenie językowe
Uczeń rozumie pojęcie socjolektu; rozpoznaje i określa jego funkcje komunikacyjne. Rozumie, co to jest tabu językowe; rozpoznaje jego obecność w wypowiedziach. Określa właściwości języka jako nośnika i przekaznika treści kulturowych.
Czytanie utworów literackich
Uczeń rozpoznaje mitologizację i demitologizację w utworach literackich, rozumie ich uniwersalny charakter oraz rolę w interpretacji.
Odbiór tekstów kultury
Uczeń porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty.

Sprawności retoryczne
Uczeń rozumie pojęcie rubaszności i sarkazmu, wskazuje ich funkcje w tekście oraz przedstawia propozycję odczytania.
Samokształcenie
Uczeń sięga do literatury naukowej, aby pogłębiać swoją wiedzę przedmiotową. <i>Słownik 100 tysięcy potrzebnych słów</i> , red. Jerzy Bralczyk, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
Teksty zalecane nauczycielowi
Barańczak Stanisław <i>Uciekinier z Utopii. O poezji Zbigniewa Herberta</i> , Towarzystwo Przyjaciół Polonistyki Wrocławskiej, Wrocław 1994. Noelle-Neumann Elizabeth <i>Spirala milczenia. Opinia publiczna – nasza skóra społeczna</i> , przeł. Joanna Gilewicz, Zys i S-ka, Poznań 2001, rozdz. XXIV <i>Vox populi – vox Dei</i> , s. 193-201.

Władza

Czytając i oglądając teksty uczniowie rozważają i interpretują funkcje spełniane przez władzę. Charakteryzują sposoby jej używania i nadużywania odwołując się do języka i środków wyrazowych poznawanych tekstów. Zastanawiają się, na czym polegają zadania władcy, odwołując się do sposobów jego prezentowania. Określają relacje między tekstami w celu porównania dawnego pojmowania roli władzy ze współczesnym.

Poziom rozszerzony
Epika
2. Franz Kafka <i>Proces</i> (1925), rozdz. 1-2, 10. 5. Mrozek <i>Wesele w Atomicach</i> (1959). 6. Tadeusz Konwicki <i>Mała Apokalipsa</i> (1979).
Liryka
1. Cyprian Kamil Norwid <i>Fortepian Szopena</i> (1865).
Dramat
3. Stanisław Witkiewicz <i>Szewcy</i> (1931-1934).
Inne
8. Piotr Müldner-Nieckowski <i>Bank Oszczędności</i> , „Podgląd”. Kwartalnik literacki Oddziału Warszawskiego Stowarzyszenia Pisarzy Polskich 2018 nr 1 (12), s. 160, http://podglad.com.pl/?page_id=87 , 07.02.2020 lub inny tekst z kwartalnika literackiego. 4. Jerzy Stempowski <i>Czytając Tukidydesa</i> (1957) http://www.kulturaparyska.com/pl/ludzie/pokaz/sl/jerzy_stempowski/teksty-najwazniejsze/teksty-najwazniejsze-9 07.02.2020. 7. Gustaw Herling-Grudziński <i>Kafka w Rosji</i> z tomu <i>Godzina cieni</i> (1991).
Multimedia
8. Jacek Kaczmarski <i>Rejtan, czyli raport ambasadora</i> (Muzeum 1980). K Sztof Pe Jacek Kaczmarski – <i>Rejtan, czyli raport ambasadora 2'52"</i> https://www.youtube.com/watch?v=pe6mqxacyl 07.02.2020.
Kształcenie językowe
Uczeń określa cechy stylu wypowiedzi internetowych oraz wartościuje wypowiedzi tworzone przez internautów.
Czytanie utworów literackich
Uczeń odczytuje tekst w jego warstwie semantycznej i semiotycznej. Rozumie i określa związek wartości poznawczych, etycznych i estetycznych w utworach literackich.

Odbiór tekstów kultury
Uczeń zna pojęcie syntezy sztuk, rozpoznaje jej cechy i ewolucję od romantyzmu do współczesności.
Sprawności retoryczne
Uczeń rozpoznaje wywód o charakterze demagogicznym oraz metodę pytań podchwytliwych i sugerujących.
Samokształcenie
Uczeń włącza się w życie kulturalne szkoły, regionu. Skubalanka Teresa <i>Historyczna stylistyka języka polskiego. Przekroje</i> , Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1984.
Teksty zalecane nauczycielowi
Hejmej Andrzej <i>Muzyczność dzieła literackiego</i>, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2012, http://monografie.fnp.org.pl/monografie/images/Files/muzycznosc_dziela_literackiego_open.pdf dostęp 07.02.2020: <i>Cecha i pojęcie muzyczności</i> s. 51-76, <i>Opis muzyki (pomiędzy wariantem poetyckim a wariantem interdyscyplinarnym)</i> s. 79-105, <i>Dwa źródła jednej strategii interpretacyjnej („Podróż zimowa” Stanisława Barańczaka)</i>, s. 137-179. Kosowska Ewa <i>Literatura i antropologia literatury</i> [w:] <i>też Antropologia literatury. Teksty, konteksty, interpretacje</i>, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2003, s. 19-24. Kowalczyk Małgorzata Jadwiga <i>O inspirującej roli muzyki w utworze poetyckim Cypriana Kamila Norwida „Fortepian Szopena”</i>. <i>Analiza i interpretacja utworu w klasie II liceum</i>, „Język Polski w Szkole Średniej” 1993 / 1994, zesz. 2., s. 74-84.